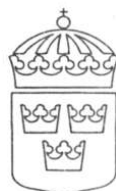

Riksdagens protokoll

1991/92:52

Onsdagen den 15 januari

Kl. 9.00–13.15

Protokoll
1991/92:52

1 § Svar på interpellation 1991/92:50 om åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism

Svar på interpellation

Anf. 1 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Pierre Schori har frågat mig om jag är beredd att ta internationella initiativ till stöd för kampen mot främlingsfientlighet och rasism, och om jag i kraft av statsministerämbetet vill ge till känna regeringens inställning och avsikter i dessa frågor.

Den 11 december genomfördes i denna kammare en unik manifestation till stöd för de mänskliga rättigheterna. Jag konstaterade då att det var ett lämpligt tillfälle att påminna om idéernas styrka, om att ingen tanke har betydelse så mycket för civilisationens framväxt som idén om människans unika värde och respekten för livet – en tanke som satt sin prägel inte bara på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna utan på en rad konstitutioner världen över.

Samtidigt vet vi av bitter erfarenhet, inte minst från vårt eget Europa, att ord och högtidliga deklarationer fästa på papper långtifrån alltid är tillräckliga för att försvara vad vi betraktar som människans oförytterliga fri- och rättigheter. Fortfarande lever merparten av världens människor i länder där människovärdet, friheten och de medborgerliga rättigheterna inte respekteras. Jag konstaterade också att vi inte heller får nonchalera de hot som finns på närmare håll och att tendenser till främlingsfientlighet och rasism kräver ökad vaksamhet från alla dem som sluter upp på frihetens sida.

Interpellationen, som väcktes före riksdagens manifestation, har så till vida delvis redan fått ett svar. Regeringens hållning i denna fråga är kompromisslös och har förutom vid detta tillfälle i en rad sammanhang manifesterats av olika statsråd.

Interpellanten efterlyser också en redovisning av regeringens samlade avsikter i dessa frågor. Regeringens grundläggande inställning är att arbetet för att motverka främlingsfientlighet och rasism i första hand måste handla om att se till att respekten för de mänskliga rättigheterna är förankrad på djupet i vårt samhälle. I detta arbete spelar inte minst skolan en betydelsefull roll. Regeringens uppfattning i denna del har bl.a. kommit till uttryck i de nya direktiven till läroplanskommittén, där det står följande:

”Undervisningen skall utgå från att det svenska samhället skall präglas av

tolerans och öppenhet och att människor från skilda kulturer och livsåskådningar skall kunna leva sida vid sida i god samverkan.”

I årets budgetproposition (prop. 1991/92:100 bil. 12) uppmärksammas frågorna om främlingsfientlighet och rasism. Insatserna bör utformas så att arbetet stimuleras på ett brett plan och inriktas på att erhålla och sprida kunskap inom området. Invandrarministern föreslår att 10 milj.kr. avsätts till regeringens disposition för sådana insatser.

Jag kan också nämna att civildepartementet i denna fråga har fått i uppdrag att ta fram informations- och diskussionsmaterial som vänder sig till barn i grundskoleåldern. Regeringen kommer också att fatta beslut om att använda 5 milj.kr. ur allmänna arvsfonden till stöd för ungdomars egna initiativ i detta arbete. Dessutom har skolministern i samverkan med skolverket tagit initiativ till en sammanställning över läromedel som behandlar rasism och främlingsfientlighet, och denna har distribuerats till skolorna.

Det är naturligtvis djupt oroande om främlingsfientligheten skulle få fotfäste ute på skolorna. Omfattningen av dessa stämningar skall dock inte överdrivas och bör inte bekräftas genom att framställas som om de vore allmänt spridda. Men även om de orostecken som vi ser delvis också handlar om omogna protestyttringar mot etablerade och allmänt accepterade normer i vårt samhälle, måste varje yttring av främlingsfientlighet och rasism betraktas som ett nederlag för den etiska fostran och för kunskapsförmedling som hem och skola har ansvaret för.

En effektiv normbildning, som i första hand är hemmets och familjens ansvar, baseras på kunskaper och vana att pröva etiska frågor. Också värden måste kunna försvaras rationellt, i synnerhet i ett samhälle som vårt, där vi ständigt möter kravet på att tänka kritiskt och ifrågasätta etablerade sanningar.

Kunskapsförmedling är därför ofta den bästa fostran. Ytterst är det genom ökad kunskap om vår egen mångfasetterade historia och kultur och genom ökad kunskap om andra människors historia och kulturmönster som vi kan skapa den tolerans och den respekt för andras integritet, frihet och rättigheter som är det enda varaktigt verksamma vaccinet mot främlingsfientliga och rasistiska tendenser.

Därför är historieundervisningen en central uppgift för skolan. För den som har fått gedigna kunskaper om europeisk nittonhundratalshistoria utgör rasismen aldrig någon lockelse. Knappast heller för den som i undervisningen i samhällskunskap har bibringats respekt för de fri- och rättigheter som utgör demokratins allra innersta kärna. Rasism i dag förutsätter helt enkelt en historielöshet och en okunnighet om den demokratiska rättsstatens fundament som är oacceptabel.

För mig, liksom för regeringen i dess helhet, är det också självklart att använda vår förmåga att övertyga andra. Det är vår plikt som medborgare och valda att försvara de frihetens värden som det demokratiska samhällssystemet vilar på. Det är frihetsvärden som vi människor har gemensamt därför att vi är just människor.

Vi politiker måste också leva som vi lär. Gärningarna får inte tala ett annat språk än orden. Insikten att det finns fri- och rättigheter som ingen politisk eller annan makt har rätt förtrampa, liksom medvetenheten om att makt inte

alltid är detsamma som rätt, bygger på att individens särart respekteras och att var och en av oss har rätt att vara annorlunda. Ett gott samhälle måste bygga på denna respekt för individen och kunna betrakta olikheten som en tillgång.

De idéer om individens unika värde, sprungna ur en liberal frihetstradition, kristen etik och västerländsk humanism, som utgör den gemensamma grunden för regeringssamverkan mellan de fyra icke-socialistiska partierna, är således till sin innersta natur helt oförenliga med sådana kollektivistiska förvillelser som rasism och främlingsfientlighet är uttryck för.

Tvärtom utgör dessa frihetens och humanismens idéer den främsta inspirationskällan för en praktisk politik som ger individen och familjen, oberoende av grupptillhörighet, större möjligheter att forma tillvaron efter sitt fria val och sin önskan att leva efter sitt eget kulturmönster, vilket det än vara månne.

Men det finns också en annan aspekt på politikernas ansvar, och den handlar om att bevara toleransens och pluralismens legitimitet. Därför måste vi erkänna de problem som en generös flykting- och invandringspolitik alltid kommer att medföra, ta dem på allvar, öppet diskutera dem och visa fasthet där så krävs. Det är politikernas ansvar att föra en invandrings- och flyktingpolitik som åtnjuter medborgarnas förtroende. Om riksdag och regering misslyckas med detta kommer det att utgöra en grogrund för främlingsfientliga stämningar.

Därför måste de som invandrar till Sverige snabbt komma i arbete och inte genom systemet stämplas som socialhjälpstagare. Det är också viktigt att genomföra en noggrann prövning av asylärendena och generellt sett vara framgångsrik i det brottsförebyggande arbetet och brottsbekämpningen för att förhindra att en växande kriminalitet uppstår i spåren av den kulturkollision som invandringen alltid innebär.

I interpellationen ställs slutligen frågan om jag är beredd att ta några internationella initiativ för att förhindra att främlingsfientlighet och rasism får ytterligare spridning.

Jag delar interpellantens uppfattning att samverkan om dessa idéer över gränserna är viktig. Men Sverige måste också visa omsorg om sin egen trovärdighet. Det förutsätter bl.a. att biståndet till fattiga länder i högre grad än hittills främjar en utveckling mot demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Nu skärper regeringen kriterierna i detta sammanhang. I den mån det finns skäl att ta nya internationella initiativ i arbetet mot rasism eller mot andra former av förtryck och diskriminering kommer detta därför att kunna ske med större trovärdighet än tidigare.

Sverige tillhör Förenta nationernas mest lojala medlemmar. Andra kan räkna med oss i arbetet att realisera FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Detsamma gäller också vårt deltagande i Europarådet, liksom det kommer att gälla vårt deltagande i EG-samarbetet.

Denna vår delaktighet i framväxten av ett nytt Europa ger oss också nya möjligheter att motverka de obehagliga tendenser till en växande främlingsfientlighet som gör sig påminda i hela Europa och ger oss ett nytt forum, där vi kan verka för frihetens, det öppna samhällets och toleransens idéer.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 2 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsministern för svaret. Mycket av det han sade var bra, men jag blev ändå inte nöjd. Jag hade väntat mig mer av medmänsklighet och inlevelseförmåga, mindre av partipolitiska slängar i ett allvarligt ämne av detta slag. Som son till en invandrare är jag också besviken.

Jag ställde mina frågor, statsministern, därför att jag har saknat ett ledarskap från regeringen i dessa frågor, som bokstavligen är livsviktiga för många människor i vårt land och i världen. Jag har saknat en regeringschefs auktoritet och sakkunskap, men också engagemang och glöd för de utsatta medmänskorna. Carl Bildt har helt enkelt haft en alltför låg profil i dessa sammanhang. I den mån han rättar till det i dag är det utmärkt.

Jag vill också med mina frågor få se bilden av en handlingskraftig och upprörd regering, beredd att ta itu med den draksådd som rasism och främlingsfientlighet utgör i vårt samhälle. Jag vill gärna se statsministern som en moralisk inspiratör och ledare i en nationell medborgarkampanj mot dessa odemokratiska och inhumana företeelser.

Flera av de åtgärder som statsministern redovisar är bra och kommer väl till pass. Men det är sent, och det som har gjorts menar jag inte har varit tillräckligt tydligt. Han får nog kolla med civildepartementet en gång till, ty de som verkligen jobbar dag och natt ute på fältet med att bekämpa rasismen i skolorna, jag tänker på elevorganisationen, har inte sett något material, som statsministern säger har distribuerats. Det enda de har är ett betänkande från ungdomskommittén, daterat i augusti 1991.

När det gäller att gå ut i skolorna kunde den moderate partiordföranden också råda sitt ungdomsförbund att inte hålla sig utanför den riksomfattande mobilisering som nu pågår bland Sveriges ungdomar mot rasism och för kompissskap. SSU har t.ex. startat en namninsamling på detta tema efter utfallet i skolvalen. Han skulle också kunna uppmana sitt parti att skriva på det riksomfattande uppropet Sverige mot främlingsfientlighet. Jag vet att Hans Alfredson, som är kommitténs ordförande, skulle välkomna moderaternas medverkan. Enskilda moderater, som Britt Mogård, har skrivit på, och det hedrar henne.

Jag skulle vilja se statsministern och hans statsråd i ett gemensamt uppträdande, där man med kraft sade att man aldrig kommer att tolerera rasism och främlingsfientlighet. Det skulle vara ett utspel som utstrålade en stark solidaritet med de drabbade, och de är många. I fjol anmäldes över 60 övergrepp och våldsdåd enbart mot flyktinganläggningar, en del med dödlig utgång. Till detta kommer trakasserier, dödsskjutningen, utförd av "lasermanen", hem och egendom som utsatts för mordbränder samt allt det dagliga föraktet mot människor av annat ursprung.

Jag skulle vilja se statsministern och andra statsråd inte bara dyka upp på Arlanda och i S:t Petersburg, utan också på platsen för brottet mot invandrarna och flyktingarna, för att visa sin solidaritet.

Människor är rädda i detta land. Rädda bara för att de talar ett annat språk eller med brytning, för att de har en annan hudfärg eller avvikande klädsel. De är rädda för att bli utsatta för förnedring och våld. Det är på sin plats med en stark deklaration från statsministerns sida, innehållande medkänsla

och inlevelseförmåga i dessa utsatta människors situation, men också tack-
samhet för vad de har gjort för vårt land.

Av alla tidningar är det Affärsvärlden som har gjort en mycket klar ge-
nomgång av vilka fördelar, humant, kulturellt och framför allt ekonomiskt,
som invandrarna innebär för vårt land. Det skulle jag gärna vilja höra stats-
ministern säga, inte bara en gång och inte bara på begäran. Får jag säga att
det är särskilt viktigt för en moderat statsminister att göra detta, ty hans parti
har så att säga ett handikapp när det gäller solidaritetsfrågor. Statsministerns
roll och röst behöver vi i den kollektiva kampen mot rasism och främlings-
fientlighet.

Anf. 3 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det finns positiva inslag i statsministerns svar, som det finns
all anledning för många människor med invandrarfientlig hållning och ras-
fördomar att lyssna till och ta åt sig av.

Jag delar också statsministerns uppfattning om undervisningens stora be-
tydelse. Det finns undersökningar som ger belägg för detta. Men det finns
allvarliga brister både när det gäller omfattningen och kvaliteten av under-
visningen. Jag anser att de förslag som statsministern redovisar är otillräck-
liga. Det behövs en förstärkning på alla utbildningsnivåer. Det gäller inte
minst vidareutbildningen av lärare. Det är oftast andra ämnesområden än
människliga rättigheter som prioriteras i vidareutbildningen. Jag anser att
dessa frågor måste tas upp med ansvariga organ inom hela undervisningsvä-
sendet.

I svaret saknar jag statsministerns uttryck för en central och grundläg-
gande idé för de mänskliga rättigheterna, nämligen den om alla människors
lika värde. Det är viktigt att betona just den positiva sidan av detta.

Carl Bildt talar väl om gedigna kunskaper och om historielöshet. Men hur
kan han då tala om rasism och främlingsfientlighet som kollektivistiska för-
villelser? De definitioner som Carl Bildt har på de här aktuella begreppen
måste vara felaktiga. Rasism bygger på uppfattningen att människorna inte
har lika värde, på att det finns rasöverlägsenhet. Den bygger på nedvärde-
ring, förakt och hat mot andra människor därför att de tillhör en annan et-
nisk folkgrupp.

Det finns några konkreta åtgärder som jag tycker är viktiga att poängtera.
Den första är att det är viktigt att genomföra sådana politiska, sociala och
ekonomiska förändringar i samhället att man kommer åt själva grogrunden
för rasism och rasfördomar. Jag vill exempelvis peka på vikten av aktiv kamp
mot ungdomsarbetslöshet och en lösning av bostadsfrågan för de stora ung-
domsgrupperna.

Den andra frågan gäller att jag efterlyser ett ställningstagande till det för-
slag som har framlagts av justitiekansler Hans Stark. Förslaget går ut på att
utvidga kriminaliseringen så, att den omfattar också sådan organiserad ra-
sism som har inslag av våld, hot och tvång. VAM, Vitt ariskt motstånd, och
liknande ytterst farliga terrororganisationer måste i laga ordning bekämpas
med rättsväsendets fulla styrka. Det är i det sammanhanget helt otillräckligt
att lita till attitydförändringar på sikt genom upplysning och debatt.

Den tredje frågan handlar om avsaknaden av en tillräckligt bra lagstiftning

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

när det gäller arbetsmarknaden. Om en privat arbetsgivare uttryckligen vägrar anställa någon med hänvisning till hans eller hennes hudfärg, finns det ingen möjlighet till rättsliga åtgärder. Den som drabbas kan inte heller begära skadestånd. Den lag som gäller på detta område är arbetsgivarens fria anställningsrätt. Här måste lagstiftningen, som nu är föremål för utredning, skärpas så, att diskriminering blir förbjuden på hela arbetsmarknaden.

Statsministern tar med rätta upp frågan om brottsligheten, även om det – som Pierre Schori redan har framhållit – finns svagheter i det som sägs. Det fordras en prioritering av kampen mot brott med rasistisk och främlingsfientlig bakgrund. Det vore en klar åtgärd från samhällets sida, och detta bör bli ett fjärde prioriterat område vid sidan av vålds- och narkotikabrottslighet samt ekonomisk brottslighet. Det behövs en intensifierad spaning efter personer som bedriver rasistisk brottslighet. En släpphänt inställning kommer att få ödesdigra följder, vilket historiska erfarenheter visar.

Till sist behövs det – som också Pierre Schori har framhållit – internationellt samarbete för att man skall kunna bekämpa rasismen. Det är hög tid att Europas statsministrar och statsledare tar sitt ansvar inför den mycket farliga utveckling som sker i vår världsdel. I Carl Bildts version av Europa saknar jag det starka engagemanget i denna fråga. Det är angeläget att också den får en framskjuten plats i hans utrikespolitiska förkunnelse om Europa.

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Rasism skulle inte finnas, vare sig här i landet eller annorstädes, om FN:s universella förklaring om mänskliga rättigheter, Europakonventionen och andra konventioner när det gäller mänskliga rättigheter verkligen var förankrade på djupet, precis som statsministern sade. Det är inte nya konventioner som Sverige, Europa och världen behöver, utan det behövs instrument för att länder skall ratificera konventioner och efterleva dem.

Frågan blir då vilka initiativ som regeringen tar i det internationella arbetet, så att inte deklARATIONERNA stannar vid högtidliga ord fästade på ett papper. Det måste finnas mängder av initiativ som Sverige i stället för att enbart vara lojal medlem kan ta, såväl i FN, i Europarådet som i ESK.

Med förundran tog jag del av det tal som Sveriges utrikesminister höll i år i FN:s generalförsamling. Hon framhöll att arbetet med mänskliga rättigheter hade haft stor framgång i Latinamerika och att det nu bara var Cuba som utgjorde en plump i protokollet. Jag håller naturligtvis med om att Cubas brott mot mänskliga rättigheter är grova, men när man talar om Latinamerika borde man också nämna minst lika grova brott såsom massmorden på indianer i Guatemala och i Peru. Vill inte regeringen, utrikesministern och statsminister Bildt bekämpa den typen av rasism och brott mot mänskliga rättigheter?

En annan oroande utveckling är de undertoner och tendenser i Europa och även här i landet i fråga om inställningen till muslimer. Okunskapen om religionen som sådan är mycket stor. Man vet t.ex. inte att det finns olika inriktningar och att en muslim från Iran ändå kan vara flykting på religiös grund. Detta har många flyktingar i vårt land drabbats av. Vi måste slå vakt om religionsfriheten.

FN:s rasdiskrimineringsdeklaration har ju utretts av justitiekanslern. Enligt justitiekanslerns förslag skall man inte förbjuda organisationer utan lagstifta om att stöd eller deltagande i en organisation som använder våld, hot om våld eller förföljelse av folkgrupp kan leda till en fällande dom för rasism. Andra brott som har rasistiska inslag eller motiv skall innebära skärpta straff.

Jag anser att justitiekanslerns förslag är utmärkt, och jag vill fråga statsministern om man äntligen skall vidta nödvändiga åtgärder för att FN:s rasdiskrimineringsdeklaration skall efterlevas.

I många länder kan Europakonventionen om mänskliga rättigheter direkt åberopas i domstol. Så är inte fallet i Sverige. Kommer regeringen att ta initiativ för att Europakonventionen skall kunna åberopas även i svenska domstolar?

Jag håller med om att man inte skall överdriva omfattning och strömningar av främlingsfientlighet, men man får inte heller underskatta de verkliga rasisternas förmåga att rida på dessa underströmmar. Det är okunnigt, nonchalant och faktiskt också farligt att reducera det hela till omogna protestyttringar mot samhällsnormer eller att kalla det för kollektivistiska förvillelser i den meningen att det är kollektivismen som är grundorsaken. På den punkten anser jag att statsministern inte tar sitt politiska ansvar.

Jag är överens med statsministern om att kunskap är det bästa skyddet mot främlingsfientlighet och rasism samt att vi politiker har ett särskilt ansvar att ge korrekta upplysningar även i frågor om flyktingpolitik.

Påståenden om invandrares brottsbenägenhet är ett av de argument som rasistiska organisationer ofta använder sig av i debatten. Därför bör statsministern enligt min mening ge en bild av det verkliga förhållandet när han tar upp den frågan. Av alla brott som begås är det 85 % som begås av svenska medborgare, och av de 15 % av brotten som begås av utländska medborgare är 5 % internationella brottslingars verk, dvs. brottslingar som åker runt mellan olika länder. Av de återstående brotten, 10 %, begås hälften av brottslingar från våra grannländer och andra europeiska länder. Statsministern borde också i detta sammanhang nämna de brott som begås av svenska medborgare mot flyktingar, såsom nedbränning av flyktingförläggningar och även mord.

Anf. 5 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Det är bra att man diskuterar den ökade främlingsfientligheten, och inte bara i Sverige, för främlingsfientligheten breder ut sig än värre i Europa. Det är också bra att regeringen tar den här frågan på allvar, vilket har visat sig i budgetpropositionen, där man har avsatt 10 milj.kr. just för att bekämpa rasismen. Det och att man verkligen tar frågan på allvar välkomnar jag.

Som flera har sagt är det naturligtvis viktigt att man för upp de här frågorna på internationell nivå. För min del skulle jag vilja ta upp folkrörelsernas betydelse i Sverige. Folkrörelserna i Sverige är mycket viktiga. De har kontakter med olika folkgrupper och verkar också internationellt. Framför allt verkar de i Sverige för en opinionsbildning.

Jag vill lyfta fram två kvinnor som har varit aktiva i fredsrörelsen i hela sitt

liv, Ingrid Segerstedt-Wiberg och Astrid Einarsson. De tog i höstas initiativ till att tända ett medmänsklighetens ljus i främlingsfientlighetens mörker. De ville att man just på FN-dagen för de mänskliga rättigheterna skulle tända ljus, bilda opinion och manifestera mot rasismen. Det blev många fina manifestationer runt om i landet. Därför är det mycket viktigt att fredsrörelsen och andra folkrörelser kan verka i dessa frågor. Det här skulle jag vilja att statsministern tar med när man diskuterar fredsrörelsen och andra folkrörelser i landet.

Sedan vill jag ta upp den fråga som framför allt Hans Göran Franck berörde, nämligen terrorismen och vår syn på denna. Vi har ju svenska medborgare som är terrorister. Vid diskussionen om terroristlagstiftning har man utgått ifrån att det bara är utländska medborgare som kan vara terrorister här i Sverige. I och för sig kan det bidra till främlingsfientlighet, om man ser på utlänningar på detta sätt. Nu får vi lov att konstatera att även svenskar är terrorister. Då måste vi också se till att vi kan bevaka dessa terrorister och tänka på vad de kan göra. Det här är det väldigt viktigt att vi motarbetar.

Anf. 6 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman och ärade riksdagsledamöter! Först skulle jag vilja säga att jag håller med alla som har sagt att kampen mot rasismen skall göras till en huvudfråga. Pierre Schori och Hans Göran Franck har framfört synpunkter som jag tror att alla håller med om.

Skall vi göra det här till en huvudfråga, måste vi analysera varför det blivit problem. Ett problem är att flyktingarna har fått vistas alltför lång tid i sina förläggningar utan att ges möjlighet till arbete och utan att få bostäder. Här måste vi spela med helt öppna kort och tala om för medborgarna att de flyktingar som vi tar emot skall få arbetstillstånd och bostäder så snart som möjligt, oberoende av om det är bostadsbrist och brist på arbeten. Detta måste vara en spelregel. I annat fall skapar vi de här problemen. Flödesschemat då det gäller omhändertagandet av flyktingar, dvs. invandrarverkets verksamhet, måste effektiviseras och detta måste prioriteras.

Jag tycker också att det är självklart att vi skall sprida kunskap om att avsaknaden av kunskap är den största orsaken till flyktingfientlighet och rasistiska problem. Jag tror att vi alla är överens om detta. Här rör det sig också om en metodfråga. Man kan diskutera hur man skall kunna uppnå målet.

Anf. 7 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Interpellanten var inte hundra procentigt nöjd med mitt svar. Det ligger väl litet i sakens natur att man inte brukar vara nöjd med svar.

Jag noterar att det i denna debatt finns en betydande enighet mellan företrädare för alla våra partier om grundvärderingar beträffande frihet, tolerans, öppenhet och mångfald, respekt för oliktankande samt respekt för andra kulturer, traditioner och människor. I alla avgörande delar förenar detta vårt folk.

Sedan måste vi alla fråga oss vad vi kan göra för att möta de tendenser som faktiskt finns. Jag tror personligen inte att rasismen som sådan, om vi använder detta ord i dess mest specifika bemärkelse, är något dominerande drag i vårt samhälle. Tack och lov: Vi lever i ett av de samhällen där rasismen

är ett marginellt fenomen. Jag tror inte heller att främlingsfientlighet är någonting som vi skall associera de flesta svenska medborgare med. Men jag vet att det finns en främlingsrädsla som om vi inte är aktsamma kan slå över i en främlingsfientlighet och måhända också leda till att de ytterlighetsgrupper som försöker spela på rasistiska tongångar får det stöd och de möjligheter som de eftersträvar. Främlingsoron och främlingsrädslan är nog någonting som vi måste lära oss att leva med och ständigt bekämpa. Det ligger i mötet mellan kulturer, individer och nationer i ett alltmer öppet Europa och i en alltmer öppen värld. Vi kommer att röra oss över gränserna, och vi kommer att möta andra kulturella traditioner. Vi kommer att långt mer än hittills ha möjligheter att utnyttja andra människors, nationers och kulturers rikedom och erfarenheter vid byggandet av vårt eget framtida samhälle. Detta leder också till reaktioner och till frågetecken. Det är genom en öppen debatt och genom en etisk fostran och utveckling av oss själva, våra sinnen och våra hjärtan, som vi kan göra det möjligt för vårt samhälle att positivt utnyttja denna stora utmaning och denna stora möjlighet.

I vad jag har sagt ligger också att jag kanske tror mindre på organisatoriska manifestationer för att klara problemen. Jag vill inte säga att manifestationerna saknar värde. De har sitt värde. Men det är inte alltid som de stora organisationerna når in i det mänskliga hjärtats innersta skrymslen. Det är där som rädslan eller fördomarna, eller det som vi vill nå, ytterst faktiskt finns.

Det finns mycket som bör göras, men som ännu inte har gjorts. Pierre Schori och Hans Göran Franck – vilkas engagemang vi alla sätter stort värde på, även om vi kan ha delade uppfattningar i enstaka sakfrågor – nämnde att det material som skall tas fram i skolorna ännu inte finns. Nej, så är det. Regeringen har just givit nya direktiv. Under de få månader som regeringen har haft möjlighet har den försökt att ta initiativ för att det skall komma fram material. Jag tror inte att det finns något ännu. Frågan varför det inte har kommit fram skall möjligen hellre riktas till dem som hade ansvaret tidigare än till dem som nu har ansvaret för att ta initiativ, så att materialet faktiskt kommer fram.

Pierre Schori efterlyste en hög profil från min sida. Han vill att jag skall framträda som en moralisk ledare för nationen. Jag måste säga att jag känner mig något smickrad och något ovan att hantera den typen av uppmaningar från socialdemokratins sida. Men om detta är en ärlig vilja vill jag säga att jag anser att en statsminister har en sådan skyldighet. I och för sig anser jag inte att det framför allt är med kraften av våra ämbeten, positioner eller titlar som vi övertygar människorna, inte minst dagens unga generation. Denna är tillräckligt kritisk och tillräckligt inriktad på självständigt tänkande för att inte imponeras av våra titlar och positioner. Men om individer – riksdagsmän, statsråd, statsministrar – som också har positioner visar det mänskliga engagemanget, inlevelsen, kan det, och här tror jag att vi är eniga, utgöra just den moraliska ledning som vi behöver i dessa frågor.

Jag beklagar litet att Pierre Schori återföll till någon debatt mellan ungdomsförbund. Jag tror att ungdomsförbunden klarar debatten. Inte heller vill jag ge mig in på någon diskussion med honom om vilka partier som har handikapp eller ej, men jag är stolt över att företräda en idé som aldrig är

sprungna ur några krassa, materialistiska doktriner, ur några tankar om att samhällen kan indelas på artificiella grunder, utan en idé vars yttersta ursprung är den humanistiska tron på varje individs unika men lika rättigheter och möjligheter, oavsett ras, klass, ursprung och nation. Det är för individen och för individens frihet som vår fackla alltid kommer att lysa.

Anf. 8 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Min förhoppning om statsministerns inspirerande roll för nationen begränsades i detta avseende till kampen mot främlingsfientlighet och rasism. Det är möjligt att vi här i dag har sett början på en karriär. Det är i så fall glädjande, för profilen var för låg tidigare.

Jag skulle också gärna se att statsministern åtog sig en sådan roll i det internationella sammanhanget. Han reser ofta till Berlin och Bonn och håller tal, men inte i ett enda fall har han i sina s.k. linjetal utomlands nämnt denna viktiga fråga. I stället har statsministern talat om att socialismen skall förpassas till historiens sophög. Han citerar av någon anledning Trotskij.

Jag skulle vilja att statsministern tog ett nordiskt internationellt initiativ. Behöver statsministern råg i ryggen, kan jag ge honom Maastrichtdeklarationen om detta. Där erinrar man medlemsstaterna – och Sverige ingår nästan redan enligt Carl Bildt – om att de skall leva upp till internationella förpliktelser när det gäller att bekämpa rasismen. Man uppmanar ministrar och regeringar att ta upp kampen i sina resp. länder. Den uppmaningen framfördes alltså på EG:s toppmöte.

Jag sade tidigare att jag var kritisk mot partipolitiska slängar. Då menar jag det som statsministern sade på slutet, nämligen att den regeringen som nu sitter skulle ha större trovärdighet att driva dessa frågor på grund av att den har skurit ner biståndet till Moçambique och Tanzania. Är statsministern färgblind? Vilka är offren? De är faktiskt svarta människor. Att blanda in dessa frågor i kampen mot rasism och främlingsfientlighet i vårt eget samhälle tycker jag inte passar här. Vi behöver en kollektiv kamp här hemma i dessa frågor.

Sedan har det faktiskt också – jag tänker på Johan Brohult, som är en respektabel man – att göra med denna riksdags trovärdighet. Det är inte så som statsministern sade att rasismen startade i någon kollektiv förvillelse. Den startar i vårt eget sinne, hos individen. Därför måste vi även i detta fall, för att kunna agera med trovärdighet, ta upp de frågor som plågar oss här. Vi vet att det finns personer i denna riksdag – jag skall återkomma till detta i min nästa replik – som inte går fria från främlingsfientlighetens virus. Det gäller oss alla, vare sig vi bor i Stockholm, Skara, Göteborg eller Sjöbo.

Anf. 9 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Min uppfattning är att frågan om att bekämpa främlingsfientlighet, rasfördomar och rasism är en fråga som måste stå över den partipolitiska striden. Den är en alltför viktig och stor fråga för att vi inte skall försöka samla alla goda krafter bakom en aktiv kamp. Vi har även en mycket stark förpliktelse på detta område. I sitt första anförande hänvisade statsministern till vår solidaritet med FN. Inom ramen för FN har utarbetats flera

konventioner och förklaringar med syfte att skydda just speciella grupper och intressen på detta område.

En av de konventioner som finns har såsom övergripande mål faktiskt jämlikhet mellan människor utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg eller nationellt eller etniskt ursprung. Konventionen ålägger staterna att göra slut på rasdiskriminering i alla dess former och uttryck, således även från enskildas och sammanslutningars sida. Det är alltså ett mycket stort krav som ställs på länderna när det gäller kampen mot rasism.

Jag måste ärligt säga att jag tycker att det i statsministerns båda anföranden finns formuleringar, där han något undervärderar rasismens, rasfördomarnas och främlingsfientlighetens omfattning och spridning. Nu är det bra att vi skall få en ny undersökning om detta. Det finns sedan tidigare en del undersökningar.

Jag medger att främlingsrädslan är ett viktigt incitament, men det rör sig om någonting mycket mer. Under de senaste tre åren har det var tredje vecka förekommit en form av attentat eller sabotage mot flyktingförläggningar. Vi kan inte säga att det är ett mindre problem eller, som statsministern sade, ett marginellt fenomen. Därför ställde jag till statsministern mina frågor om skärpt lagstiftning, förebyggande åtgärder för att komma åt grunden till det hela samt en prioritering av kampen mot denna typ av brottslighet. Är statsministern beredd – jag har ställt denna fråga förut till statsministern vid en frågerond men har inte fått något svar – att ta något internationellt initiativ och på vilket sätt vill statsministern agera i förhållande till andra statsministrar och regeringar, som han kommer i kontakt med bilateralt och vid internationella konferenser?

Anf. 10 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag håller med om att främlingsfientlighet och rasism inte är några dominerande drag här i Sverige. Men ett faktum är att när det har begåtts ett brott med rasistiska inslag finns de rasistiska organisationerna på plats med sina flygblad, som är tryckta i England. Att de verkliga rasisterna har byggt upp ett nätverk över hela Europa är också helt klart. Senast i dag kunde vi i nyheterna höra att man hade klara bevis för kopplingarna mellan rasister i Sverige och rasister i England. I ett TV-program nyligen kunde vi se hur kända judar i Tyskland fick rasistiska hotbrev, som var avsända från Sverige. Rasisterna finns organiserade och alerta, och de måste bekämpas.

Jag måste också kommentera vad statsministern sade om att vi går mot en allt öppnare värld. Om inte detta skall stanna vid fromma förhoppningar, krävs det verkligen att länder såsom Sverige tar kraftfulla initiativ i internationella församlingar för att göra detta verkligt.

Det som vi borde ha lärt oss under de senaste årens händelser är att omvandlingen i världen går mycket snabbt. Den kommer inte att stanna upp nu, utan den kommer i stället att accelerera. Det som vi då också kan förutse är att det blir en omflyttning av exempelvis maktcentrumen. Och om vi bildar ett maktcentrum i Europa kommer det med all sannolikhet att leda till att andra delar och andra regioner i världen har behov av att bygga upp liknande maktcentrum. Hur det blir med demokratin i dessa maktcentrum återstår verkligen att se.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Sverige har alltså en roll att spela i de internationella församlingarna. Det är därför väldigt synd att det nu kommer signaler om att Sverige betraktas som alltför Europafixerat för att komma i fråga i sammanhang där det handlar om att arbeta för en rundare värld, för mer öppenhet i världen och för mer demokrati.

Anf. 11 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag håller helt med Hans Göran Franck om att vi inte skall blanda in partipolitiken i denna fråga, eftersom den är för viktig för att vi skall ta partipolitiska poänger. Jag skulle vara mycket glad om alla partier i riksdagen verkligen helhjärtat ställde upp på att kämpa mot rasismen och främlingsfientligheten i Sverige. Det var knappast på det sättet i valrörelsen. Jag skulle vilja påstå att det var nästan bara folkpartiet som stod upp på barrikaderna och försvarade flyktingarnas rätt till asyl i Sverige. Många hukade. Det fanns också partier som red på en främlingsfientlighet i landet för att plocka poänger.

När det gäller flyktingpolitiken är det viktigt vilka signaler som vi sänder ut, om den skall få grogrund eller inte. Därför är det viktigt att man tar upp detta i dessa resonemang.

Jag skulle också vilja säga att de allra flesta svenskar inte är främlingsfientliga. Tvärtom finns det väldigt många människor som engagerar sig för flyktingar. De ställer upp och reagerar mot den främlingsfientlighet som finns. Men det är sällan man får se detta i tidningarna, eftersom det inte är lika spekulativt som att visa terrordåd. Men om tidningarna visade mer av det engagemang som finns hos svenska folket skulle kanske en humanism sprida sig till våra ungdomar.

Anf. 12 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här partipolitiska släggverksamheten som jag tyckte att Pierre Schori måhända inledde. Jag vill bara säga att det är viktigt för denna regering att prioritera respekten för medborgerliga mänskliga fri- och rättigheter i varje del av vår politik. Det får inte finnas någon del av svensk politik där vi tar mindre allvarligt på respekten för medborgerliga fri- och rättigheter. Och det är viktigt att detta kan sägas, därför att när vi gör det får vi ökad trovärdighet på alla områden av politiken.

Så till internationella initiativ. Jag tror inte att det finns något egentligt behov av att jag från min sida skall försöka övertyga de kolleger jag kan ha som regeringschefer i Västeuropa eller i det samlade Europa om värdet och nödvändigheten av att verka för öppenhet, frihet och tolerans. Alla tycker samma sak.

Vi ser också den möjlighet som finns att genom olika manifestationer bringa detta till uttryck. Pierre Schori redovisar det korta men betydelsefulla uttalande som gjordes av EG:s stats- och regeringschefer vid mötet i Maastricht. Det var kanske inte detta som fick störst uppmärksamhet vid detta möte, men det går att visa på motsvarande deklARATIONER, inte minst från Europarådet i olika sammanhang som har sin betydelse, och där Sverige fortsätter att i alla de fora där vi är med spela en pådrivande roll. Och förhoppningsvis kan vi i framtiden vara med i ytterligare fora för att på det sätt

tet göra det möjligt för oss att verka för detta med ännu större kraft än vad vi redan har gjort.

Till Hans Göran Franck vill jag säga att den konkreta brottslighet som vi har i Sverige kan vi måhända i vissa fall knyta direkt till och i vissa fall miss-tänka att vi kan knyta till olika typer av främlingsfientlighet eller rasism.

Även om jag inte tror att rasism är något stort fenomen kvantitativt eller att främlingsfientlighet är något som dominerar vårt samhälle, innebär detta inte att vi får negligera de uttryck vi ser av förvirrade hjärnors förvirrade aktiviteter, och där brott riktade mot enskilda individer också har kommit att bli ett inslag i deras verksamhet. De skall mötas med rättsstatens hela arsenal och med den hårdhet som alltid måste ligga i rättsstatens värn av sina viktigaste värderingar.

Vi har i regeringen prövat, åtminstone inledningsvis så långt vi har kunnat, om rättsstaten, åklagarmyndigheter, domstolar i form av lagar och polisen, i dag har de instrument i olika sammanhang som den anser tillräckliga för att hantera denna situation. Den bedömning som vi hitintills har kommit fram till – och vi har hört olika personer som har redogjort i detalj för vad som har inträffat och vad man misstänker kan ligga bakom detta – är att instrumenten är tillfredsställande. De lagar som finns ger de möjligheter som de rättsvårdande myndigheterna behöver för att möta detta, och det kommer de att fortsätta att göra.

Sedan kan det förvisso finnas anledning att hårdare förankra en del av de värderingar som vi har talat om i vår egen lagstiftning. Möjligheten att åbe-ropa Europakonventionen för mänskliga rättigheter i våra egna domstolar nämndes. Låt mig säga att det är en av de möjligheter som nu kommer att prövas av den utredning om förstärkt grundlagsskydd för våra medborgerliga fri- och rättigheter som nyligen har tillsatts och som jag hoppas relativt snabbt skall komma fram till ett resultat, även om det tar sin tid i sådana sammanhang.

Jag vill sedan ta upp den moraliska ledningen. Jag noterade att Pierre Schori i sitt senaste inlägg något snävade in sin begäran om att jag skulle vara moralisk ledare för nationen till att gälla just detta område. Vi får väl hålla oss till det än så länge. Jag tror att det är mycket viktigt i denna debatt, där vi alla har en roll mera som individer än på grund av att vi råkar ha titlar och positioner, att vi gör klart inte bara vad vi är emot, det är tydligt nog, utan också vad vi är för. Det är nämligen engagemang för idéer som kan inspirera, inte minst unga människor. Och vårt engagemang är ett engagemang för frihet, för mångfald i samhället, för tolerans, och för att den rätt som vi själva vill ha som individer att vara litet annorlunda, avvikande och att göra det som vi själva tycker är bäst, den rätten skall vi ge andra oavsett från vilken nation, från vilken kultur eller från vilket hem människor råkar komma. Vi skall ha ett engagemang för varje människas unika värde, för ett öppet Europa och för en öppen värld. Detta engagemang för idéer och värderingar är ytterst förankrat i den europeiska humanism som jag är övertygad om kommer att betyda så oerhört mycket mer under kommande decennier, både i Europa och i världen i övrigt. Det är detta engagemang för dessa värderingar från oss som individer som jag tror är vårt bästa värn som nation mot att de virrhjärnor som nämndes någonsin skall bli annat än isolerade virr-

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

hjärnor som står där i sin konfrontation med rättsstaten och med den avsky som de möter hos oss andra.

Anf. 13 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! I den mån debatten fick ett partipolitiskt inslag föranleddes det faktiskt av vad statsministern hade skrivit i sitt svar, där han gjorde gällande att vissa partier skulle vara bättre än andra. Det tror jag inte. Vi behövs alla här. Däremot finns det kanske några enstaka personer som är sämre än andra, men jag menar inte att statsministern tillhör den kretsen.

Jag talade i slutet av mitt förra anförande om riksdagens trovärdighet. Vi har hört här, av ledamöter i denna kammare, det medvetna eller omedvetna föraktet i omdömen om människor i Afrika. De lider egentligen inte, sägs det. De har ju bananer att äta och plåtskjul att leva i. Man har också ifrågasatt deras nöd och behov av medmänsklighet genom att klassa dem som vildar som käkar upp varandra.

Man förespråkar att rätten till det egna språket, hemspråksundervisningen, skall slopas. En riksdagsledamot tror t.o.m. att det är en mänsklig rättighet att tjäna pengar på flyktmottagande, medan vi andra anser att det är en mänsklig skyldighet att öppna famnen och erbjuda en fristad.

Det sprids också andra uttalanden, om HIV-smitta och om invandrare, som är falska. Därigenom har också vi från detta hus tyvärr bidragit till att legitimera främlingsfientlighet, och det är en skam, det är fläck på riksdagens baner.

Vi vet att de allra flesta som i dag slåss för frihet och demokrati gör det i sina hemländer. Det är där frihetskampen avgörs. Men en del tvingas på flykt för att undgå terror, tortyr, fängelse, t.o.m. förintelse. De blir en del av världens 15 miljoner flyktingar. De kommer i exil, och exilen – att bli uppryckt från sina rötter, från sin familj, sina vänner, sin hemort – är alltid ett helvete. Vi vet av uppgifter från Röda korset att ungefär 20 % av flyktingarna som finns i detta land har extremt traumatiska upplevelser av tortyr.

Av de 15 miljonerna flyktingar flyr de flesta från ett fattigt land till ett annat fattigt land. Till Europa kommer en bråkdel och till Sverige en rännil. Vi har råd och vi har skyldighet att göra en insats. Jag vill nämna för statsministern, som kommer upp här igen i en annan fråga, ett sammandrag av tidningen Affärsvärldens bedömning av hur pass bra invandringen är för Sverige: Sverige skulle stanna utan invandringen.

Jag vill avsluta, herr talman, med att citera ett kurdiskt ordspråk, men jag vill först säga att rädsla och okunnighet är i mycket grunden till främlingsfientligheten och att rädda och okunniga människor är väldigt dåliga färdkamrater på livets väg. Det kurdiska ordspråket lyder så här: Förståelse är att resa in i andra människors landskap, och solidaritet är att dela hemort med sin medmänniska, var helst hon kommer ifrån.

Anf. 14 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Vi har under den senare tiden kunnat konstatera att rättssväsendet i en hel del fall har fungerat med stor kraft när det gäller rasistisk och/eller invandrarfientlig brottslighet. Men jag vill ändå, trots vad nu stats-

ministern sade om de rapporter han har, hänvisa till att det tidigare har gjorts ganska viktiga undersökningar på det här området.

Vi har för det första diskrimineringsutredningen, där man kunde konstatera att alldeles för många ärenden blev nedlagda eller avskrivna, när det faktiskt fanns grund för att vidta åtgärder. Den utredningen borde i dag kompletteras med en objektiv undersökning.

För det andra vill jag hänvisa till en utredning som rikspolisstyrelsen gjorde för en del år sedan. Den visade ju, när det gäller den brottslighet som har att göra med olaga diskriminering och hets mot folkgrupp, att ett förhållandevis begränsat antal fall tas upp men att dess värre många fler borde tas upp.

Den allvarliga sidan av saken är den typ av brottslighet som har en rasistisk och invandrarfientlig bakgrund och som rör skadegörelse, stöld, övergrepp, olaga hot, misshandel osv. Den brottsligheten är av stor omfattning, och det är där som jag menar att det finns all anledning att göra en noggrann inventering av ytterligare åtgärder som verkligen behövs. Jag är övertygad om att man här måste säga sig att det som görs nu inte är tillräckligt. Att säga att man har situationen under kontroll tycker jag är att ta till överord.

Därför menar jag att det skulle vara en väldigt viktig markering om man sade ifrån att just den typen av brottslighet skall ha högsta prioritet i brottsbekämpningen. Det vore en viktig signal till myndigheter av olika slag.

Till slut vill jag säga, och det kanske vi är helt överens om, att rasfördomar och invandrarfientlighet är som ett smygande gift. Det är det smygande giftet som jag tycker är särskilt farligt.

Det är därför vi, var och en av oss, måste säga att vi aldrig får vara tysta när det här giftet sprids. Det fanns en film under andra världskriget som hette "Tyst överenskommelse" och som just belyste den här frågan på ett utmärkt sätt. Aldrig tyst, när det smygande giftet sprids!

Anf. 15 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman, ärade ledamöter! Jag har suttit och lyssnat hela morgonen på denna debatt, som är väldigt viktig. Vi har hört hur Pierre Schori angriper Ny Demokrati ganska ordentligt. Men vad gör väl det? säger jag. Jag vill påstå att Ny Demokrati är det enda parti som har försökt att lägga fram problemen som de är. Det har vi fått mycket – jag behöver inte uttala vad jag tänkte säga.

Ni vet väl alla här vad man har kallat mig. Man har kallat mig för rasist, man har kallat mig för den inkompetente tokstollen, och jag vet inte allt. Men det är ju så, när man vill skymma problemen. Då hittar man på en massa saker och ting.

Om jag skulle vara rasist, hade jag inte stått här. Jag har jobbat i det mörkaste Afrika, och troligtvis hade jag i så fall kommit hem i en kista.

Jag tycker att det är ganska beklämmande att höra hur man försöker analysera, hur duktiga vi är att tänka och tycka om andra människoslag, när vi inte ens kan ta hand om våra egna människor i Sverige. Vi vet alla vad som hände i Lindome. Vi har alltså en lag som säger att är man två stycken om att slå ihjäl en människa så kan man skylla på varandra och gå fria båda två.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Om vi inte passar upp, får vi nog en motsättning mot allt vad myndigheter heter.

Men tillbaka till främlingsfientligheten. Varför uppstår den? Jo, det är ganska enkelt egentligen. Orsaken är hur vi hanterar invandrare och flyktingar.

Om man jämför med hur vi hanterar oss själva, är det på det mest omänskliga sätt. Vi sätter dem i läger, mer eller mindre som djur. De får inte arbeta. De får inte ens bädda sina egna sängar osv. Så var det i alla fall tidigare. Det är inte att undra på att det går så snett som det gör. Varför skall det behöva ta två, tre, fyra eller fem år, kanske ännu längre, för människor att få reda på om de skall få stanna eller inte?

Jag har försökt att få in en debattartikel i FLT. Det gick inte. Det gällde en konkret fråga, nämligen hur vi skall göra för att få bukt med detta problem. Jag säger att det är enkelt. Vi måste få stopp på invandringen nu. Vad menar jag med det? Jo, stoppa den t.ex. under ett år framöver, och sedan reda ut alla de problem som vi har skapat. Det är vi som har skapat alla problemen, inte invandrarna eller flyktingarna.

Vad menar jag med att stoppa? Det gäller givetvis inte de flyktingar som kommer hit. Men just nu är de en försvinnande liten andel.

Jag tycker att alla vi i Sveriges regering och riksdag skall ta krafttag och verkligen ta tag i problemen och visa att vi menar vad vi säger. Det går bra att stå här och prata om mänskliga rättigheter osv. Men lever vi upp till vårt prat, när vi inte ens gör det gentemot våra egna medmänniskor?

I Sverige råder en rättslöshet som är alldeles otrolig. Det tror jag alla gamla riksdagsmän mycket väl känner till. Jag kommer att väcka en del motioner i detta ärende. Så får vi sedan se hur det är med civilkuraget när ärende för ärende kommer att sopas undan. Det kan t.ex. gälla människor som vänder sig till domstolar men ej får prövningstillstånd. Jag kan t.o.m. presentera ett fall där vittnet enligt protokollet har avlidit. Men han lever än i dag! Så fungerar, mina damer och herrar, svenskt rättsväsende.

Jag ber att få avsluta denna debatt. Jag hoppas att vi gemensamt skall vidta aktioner mot främlingsfientlighet.

Anf. 16 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag noterar att John Bouvin tog åt sig, och det visar på god självkänsla hos honom. Jag nämnde inte Ny Demokrati vid namn. Det passar honom bättre än den martyroll han försöker ta på sig.

Det är riktigt som John Bouvin säger att företrädare för Ny Demokrati har förespråkade idéer som är aparta i samhället och framför allt i denna riksdag. Därför är det viktigt för riksdagens trovärdighet att ta upp dessa frågor.

En av dessa är att det bland invandrare skulle finnas en större spridning av HIV-smitta än bland svenskar i gemen. Det har visat sig vara falska uppgifter. Av 2 080 smittade har ca 2 000 visat sig vara svenskar. Det är ett exempel.

Jag skall lämna över till John Bouvin – i stället för till statsministern, som jag tror inte behöver det – sammandraget av Affärstidningens utredning om invandrare. Av sammandraget framgår det att utan invandring skulle Sverige inte ha klarat den kraftiga tillväxten under 50- och 60-talen. Utan invandrare

skulle det bli ännu svårare att försörja morgondagens pensionärer. Utan invandrare skulle dagens arbetslöshet slå ännu hårdare mot andra svenskar. Invandrarna tar inte jobben, utan snarare arbetslösheten. Utan invandrare skulle Sverige stanna. Det här är Affärstidningens analys och slutsats.

Herr talman! Jag tror att det är oerhört viktigt att sända en signal från Sveriges riksdag och från regeringen till invandrare och flyktingar i detta land om solidaritet och att vi ställer upp på deras sida. Det skulle vara fint om statsministern kunde bjuda in invandrar- och flyktingorganisationer till Rosenbad och visa denna solidaritet.

Anf. 17 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag har några korta synpunkter.

Pierre Schori överlämnar nu inte till mig sammandraget av Affärsvärlden. Det hade han inte heller behövt göra – inte vare sig sammandrag eller i övrigt. Jag har läst det i dess helhet. Det är väl värt att läsa. Jag har bara en invändning mot att göra det sammandraget till en dominerande del i vår diskussion.

Det är naturligt för en tidning som heter Affärsvärlden att se invandringen som framför allt en arbetsmarknads-, arbetskrafts- och BNP-resurs. Det är viktigt för att visa att det finns ekonomiska fördelar. Men det har inte alltid att göra med idéerna om tolerans, frihet, medmänsklighet som jag tycker är den främsta grunden för den öppenhet som skall känneteckna vårt samhälle.

Om jag personligen skulle säga vari värdet ligger i rörelsen över gränserna för oss, blir det inte framför allt i ekonomiska termer som jag skulle formulera mig. Det skulle vara i den möjlighet vi har att lära av andra individers, kulturers och andra nationers erfarenheter.

Sverige är förvisso en nation och vi är ett folk som inte har anledning att skämmas för vad vi har utträttat och vad vi som individer står för. Men vi har också anledning att lära av andra. I mötet – spänningsfyllt som det ofta kan vara mellan kulturer, nationer och erfarenheter – ligger förvisso konflikter inbyggda. Dem måste vi lära oss att hantera. Men där ligger också möjligheten att berika vårt eget samhälle långt mer än vad som kan mätas i Affärsvärldens BNP-tabeller. Detta sagt utan att säga att Affärsvärldens BNP-tabeller saknar betydelse.

Så vidare till rättsfrågorna. John Bouvin tar upp rättssäkerheten. Sverige måste ha ett samhälle där rättssäkerheten gäller lika för alla. Det skall vi ha. Rätt och fel är rätt och fel för alla i detta samhälle. Vi skall behandla var och en på det sätt som vi vill att var och en skall behandla oss. I denna fråga är det ingen skillnad på det sätt på vilket vårt rättssamhälle skall behandla individer, människor, alldeles oavsett deras ursprung.

Det finns få typer av brott, Hans Göran Franck, där uppklarandeprocen-ten är så hög som när det gäller just attacker på flyktingförläggningar. Jag vill inte utesluta att det kan behövas ökade resurser till polisen i framtiden, bl.a. med anledning av dessa problem. Men vi får anledning att återkomma till dem i andra sammanhang.

Pierre Schori läste upp ett kurdiskt citat för att motivera den medmänsklighet och öppenhet som skall känneteckna vår politik. Jag vill gå litet närmare de etiska rötterna för vår egen kultur, nämligen till Bibeln och de be-

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

römda orden: "Här är icke jude eller grek, här är icke träl eller fri, här är icke man och kvinna: alla ären I ett i Kristus Jesus." Man kan vara troende eller inte troende. Men den djupa humanitet som det kristna budskapet förmedlar är en central del i de värderingar som är grunden till vårt samhälle.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1991/92:52 om benämningen på utrikes- och säkerhetspolitiken

Anf. 18 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig hur jag anser att vår samlade utrikes- och säkerhetspolitik lämpligen skall beskrivas, och hur den "europeiska identitet" regeringen talat om i utrikespolitiken skall uttydas i förhållande till den övriga världen.

En beskrivning av vår utrikespolitik måste utgå från läget i vår omgivning. Det är detta som anger villkoren för vår politik och de uppgifter som vi ställs inför.

Under 40 år var det motsättningarna mellan öst och väst som präglade Europas säkerhetspolitik. Vi hade mycket goda skäl att hålla oss utanför de militära allianserna. Vi såg vår politik som den rätta inte bara för att ge oss bättre möjligheter att undkomma de fasor ett storkrig i Europa skulle innebära, utan också för att lämna ett viktigt bidrag till stabiliteten i det vidare nordeuropeiska området.

Vår alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig, var en självklar nationell politik. Vi valde ofta att tala om vår samlade utrikes- och säkerhetspolitik som just neutralitetspolitik.

Vår politik byggde på de förutsättningar som stormakterna – eller, rättare sagt, *en* stormakt – skapat. Jag tänker på hur Sovjetunionen med hjälp av styrkan i sina vapen utvidgade sitt imperium till ockuperade nationers jord och påtvingade ett halvt dussin nationer i centrala och sydöstra Europa ett socialistiskt system som de aldrig hade tagit ställning för i fria och demokratiska val.

Det var så grunden till blockuppdelningen av Europa lades. Och i den hårda politiska och militära konfrontation som denna blockuppdelning medförde fanns ständigt närvarande hotet om ett nytt världskrig med allt vad ett sådant skulle komma att medföra.

Mot detta hot hade vi att säkra oss med den politik som de strategiska realiteterna anvisade. Samtidigt var det allas vår förhoppning att den dag skulle komma då detta imperium rasade sönder och samman och det skulle bli möjligt att på frihetens grund bygga en verklig fredsordning i Europa.

Jag tillhörde personligen dem som, inte minst i debatter i denna kammare, vägrade att acceptera förtrycket i halva Europa som evigt, och som i arbetet för den fredliga omvandlingen av dessa system till frihet och demokrati såg den enda genuina fredsmöjligheten för vårt Europa. Jag är övertygad om att det var en uppfattning som i grunden delades av de allra flesta.

Nu har detta imperium över halva Europa fallit. En fredlig revolution utan motstycke i vår världsdels långa historia har på kort tid gett frihet och demokrati åt folk och nationer som länge varit förtryckta.

Vi känner alla till de olika stegen i Central- och Östeuropas frigörelse. Av stor betydelse för att den över huvud taget skulle vara möjlig var självfallet omvandlingspolitiken i dåvarande Sovjetunionen.

Kanske kan vi se de fria valen i Polen i juni 1989 som en första avgörande vändpunkt. Sedan följde frigörelsen i de andra mindre Warszawapaktsstaterna, Berlinmurens fall den 9 november 1989, Tysklands återförening i oktober 1990, Warszawapaktens upplösning i april 1991 och inledandet av den sovjetiska krigsmaktens reträtt från sina militära positioner i Centraleuropa.

Allt detta hade inträffat när partierna i utrikesnämnden i våras överlade om Sveriges ansökan om medlemskap i den europeiska gemenskapen. Det blockuppdelade Europa höll på att upplösas. Sveriges ansökan om medlemskap lämnades in den 1 juli 1991.

Men sedan dess har händelserna fortsatt i samma snabba takt, och de har berört vårt eget närområde tydligare än tidigare.

Efter det misslyckade kuppförsoket i Sovjetunionen i augusti, och den andra ryska revolution som då utlöstes, erkändes de baltiska staternas självständighet av Moskva.

Senare på hösten 1991 ersattes 1948 års VSB-pakt mellan Finland och Sovjetunionen med ett nytt fördrag som inte innehåller någon militär biståndsartikel. Därmed förändrades ett av de centrala inslagen i den traditionella nordiska säkerhetspolitiska bilden.

Under december 1991 kom så den logiska konsekvensen av den reformprocess som Michail Gorbatsjov inlett. Sovjetunionen upplöstes. Efter 74 år halades på juldagen den röda flaggan över Kreml. Fram träder nu ett nytt Ryssland, med en president som betonar radikala reformer och ett nära samarbete med de västliga demokratierna.

Man både kan och bör diskutera de risker för allvarliga bakslag som finns i utvecklingen i såväl Ryssland som de övriga staterna i Oberoende Staters Samvälde. Den uppgift de politiska ledarna i dessa stater nu står inför är gigantisk. Perioder av mer eller mindre allvarliga bakslag förefaller oundvikliga.

Men någon väg tillbaka till det gamla finns inte längre. Det blockuppdelade Europa, med dess omedelbara risker för utbrott av ett storkrig, har vi lämnat bakom oss.

I den nya situation som nu uppstått måste en ny säkerhetsordning för Europa byggas upp. Att det storkrigs- och världskrigshot som låg i blockuppdelningens Europa nu försvunnit innebär inte att inte andra säkerhetsproblem kommer att tränga sig på under kommande decennier.

Och då har Sverige ett lika stort intresse som varje annan europeisk stat av att aktivt delta i arbetet att skapa den nya säkerhetsarkitektur som kan hantera, hejda eller lösa de olika säkerhetshot och spänningar som vi kommer att möta i framtiden.

I detta arbete kommer Europeiska unionen att spela en allt viktigare roll. Det Europeiska rådets möte i Maastricht innebar att den utrikes- och säker-

hetspolitiska dimensionen i det europeiska integrationsarbetet får starkt ökad betydelse.

Men också andra organisationer kommer att spela betydelsefulla roller i arbetet med den nya europeiska säkerhetsarkitekturen.

Inom ramen för Europeiska unionen kommer ett antal länder att bedriva ett försvarspolitiskt samarbete i den västeuropeiska unionen WEU. Ett utbyggt samarbete med de nya demokratierna i Central- och Östeuropa är en viktig del av dess uppgifter.

Också NATO tar nu på sig nya uppgifter och får en delvis förändrad roll. Man bygger upp säkerhetsrelationer till de f.d. Warszawapaktsländerna samt de baltiska staterna. Det sker bl.a. inom ramen för det nya Nordatlantiska samarbetsrådet NACC. Vid dess första möte i Bryssel den 20 december lät Rysslands president meddela att han såg ett medlemskap för Ryssland i NATO som en målsättning på sikt.

Även om vi inte deltar i detta nya arbete, sätter vi värde på det bidrag till samarbetet i Europa som det utgör.

Denna utveckling innebär att den europeiska säkerhetskonferensen, ESK, inte längre står ensam i förgrunden när det gäller samarbete och säkerhet i Europa. En förskjutning har skett mot EG och NATO. Men ESK bevarar en väsentlig alleuropeisk roll, vilken vi från svensk sida har stort intresse av att slå vakt om. Inför den uppföljningskonferens som kommer att äga rum i Helsingfors i juli i år kommer Sverige att verka för att stärka också ESK:s roll i säkerhetsarbetet i det nya Europa.

Det är således lätt att se att vi står inför en rad hoppningvande men ännu osäkra möjligheter. Hela den europeiska säkerhetsmiljön håller på att stöpas om.

Skall vi leta efter historiska paralleller till den situation som vi i dag befinner oss i, så är det närmast åren efter de bägge världskrigens slut. Även då skedde grundläggande förändringar av den europeiska situationen som på ett påtagligt sätt påverkade också vårt land.

I lägen som dessa har den svenska regeringen alltid varit noga med att bevara sin handlingsfrihet och inte binda sig vid någon bestämd formel som benämning på sin utrikespolitik.

Så var det under den första tiden efter andra världskriget. Under åren 1945–1948 hoppades svenska regeringen till en början på ett gott samarbete mellan stormakterna och en ledande roll för den nya säkerhetsorganisationen, FN. När motsättningarna mellan stormakterna i stället blev tydligare och FN lamslogs, var det inledningsvis oklart vilka alternativa lösningar som skulle stå till buds för svensk säkerhetspolitik.

I mars 1948 var den dåvarande utrikesministern Undén intresserad av ett förslag från brittiske utrikesministern Bevin om en amerikansk garanti mot ett sovjetiskt angrepp. I maj 1948 inledde den svenska regeringen samtal med Danmark och Norge om ett skandinaviskt försvarsförbund. Det var först när de skandinaviska försvarsförhandlingarna misslyckats och Atlantpakten bildats som förutsättningarna för vår säkerhetspolitik klarnade. Fram till dess undvek regeringen att slå fast någon benämning på vår säkerhetspolitiska linje.

Så var det också under tiden efter första världskrigets slut, åren 1919–

1921, då omvälvningarna i Europa starkt påminde om dem som vi upplevt nu 70 år senare. Då som nu stod många möjligheter öppna för det framtida säkerhetssystemet i Europa.

Följaktligen beskrev den svenska regeringen inte heller under 1920-talet vår utrikespolitik som "neutralitetspolitik" eller som "alliansfrihet". Regeringen undvek att alls ge den någon bestämd beteckning.

Vi bör handla på samma sätt i dag. På samma sätt som efter de bågge världskrigens slut håller nu efter det kalla krigets slut den säkerhetspolitiska situationen i Europa på att radikalt förändras.

Vi vet inte hur den framtida säkerhetsordningen i Europa kommer att se ut, men vi vill vara med och bygga upp den. Då kan vi inte låsa fast oss i fixerade formuleringar. Inte sådana som kommit till under helt andra förhållanden än dagens, men heller inte sådana som riskerar att snabbt passeras av utvecklingen.

Sverige har i motsats till vissa andra europeiska stater aldrig förklarat sig vara en s.k. permanent neutral nation, och vi har därför nogsnamt undvikit att binda fast vår politik i internationella avtal eller nationella lagar. När krav på permanent bindning av vår politik förts fram har dessa alltid avvisats.

I ett ofta återopat uttalande av riksdagens utrikesutskott 1956 avvisades "en permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutsebar framtid" samtidigt som det ströks under att "vår självvalda politik att icke genom anslutning till något av stormaktsblocken förminska möjligheten för vårt land att icke indragas i en eventuell stormaktskonflikt" var en självklarhet.

Det var således viktigt att slå fast dels att vi avsåg att stå utanför stormaktsallianserna i det blockuppdelade Europa, dels att den svenska politiken skulle kunna dra andra slutsatser av en förändrad situation.

Att situationen i dag är i grunden förändrad torde det knappast kunna råda några delade meningar om. Det går inte längre att tala om rivaliserande stormaktsblock i Europa.

Det är bl.a. mot denna bakgrund, men också mot bakgrund av vår önskan att fullt ut delta i den Europeiska unionens arbete, som beteckningen "neutralitetspolitik" inte längre passar som samlad beteckning på vår utrikes- och säkerhetspolitik.

Vad vi i dag kan ange är ett antal utgångspunkter för vår säkerhetspolitik.

Den hårda kärnan i vår säkerhetspolitik är fortfarande den militära alliansfriheten med dess skyldighet att upprätthålla en betryggande självständig försvarsförmåga för att vi skall kunna vara neutrala i händelse av ett krig i vårt närområde. Ingen annan försvarar Sverige, och vi försvarar bara Sverige.

Det finns ingenting i dagens europeiska process som fritar oss från vårt ansvar att självständigt skydda vårt stora luft-, sjö- och landterritorium.

Vad framtiden kan innebära vet vi inte. Vi har ingen anledning att stänga några dörrar eller att i onödan låsa oss för framtiden.

Vi avser att fullt ut delta i utbyggnaden av det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom såväl den Europeiska unionen som inom ESK i syfte att bygga upp en fungerande europeisk säkerhetsordning.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Detta innebär att den europeiska identiteten i vår utrikes- och säkerhetspolitik gradvis kommer att bli av allt större betydelse.

Under blockuppdelningens decennier var det klok säkerhetspolitik att hålla bestämd distans till snart sagt vare form av säkerhetspolitiskt samarbete i Europa. På samma sätt är det i dagens förändrade situation en lika klok politik att aktivt söka medverka i också ett säkerhetspolitiskt samarbete som syftar till ökad trygghet för hela Europa.

Detta innebär att vi under 1990-talet står inför mycket krävande utrikespolitiska uppgifter i vår egen del av världen. Men detta innebär förvisso inte att vi får nedvärdera de stora utrikespolitiska uppgifter som finns i det vidare globala perspektivet.

Till detta kommer det att finnas många anledningar att återkomma. Låt mig i dag bara säga, att jag är övertygad om att den europeiska identiteten och förankringen i vår utrikespolitik kommer att öka dess möjligheter till betydelsefulla insatser i detta vidare perspektiv.

Anf. 19 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för denna mycket utförliga historielektion. Det var många sidor och många ord, men det gav inte så mycket svar på de frågor jag ställt. Trots dessa nästan tio sidors pläderingar finns det en fråga som jag inte har fått svar på, och det var den första frågan i min interpellation. Den lød så här: Var utformas den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken?

Anledningen till att jag ställde den frågan är statsministerns beläshet i frågor om Europa och hans tal om att neutralitetspolitiken har spelat ut sin roll, utan att han tidigare har fört den diskussionen här i den svenska riksdagen tillsammans med de svenska riksdagsledamöterna. Jag anser att riksdagen borde vara det forum där en ny regering lägger grunden för och får gehör för en omorientering av den utrikes- och säkerhetspolitiska linjen, om det är vad den önskar.

Jag ställde min interpellation i slutet av november, den 21 november, och jag får svar den 15 januari. Jag är mycket medveten om att det har förts en diskussion i massmedia, bl. a. mellan Carl Bildt och Ingvar Carlsson, och den har förts på många olika håll. Men det är för mig obegripligt varför Carl Bildt inte har kunnat föra den diskussionen här i kammaren.

Jag vet också att det har förekommit diskussioner i utrikesnämnden – Sveriges alldeles egna speciella ministerråd med dess hemlighetsmakeri och där det inte förs några protokoll, åtminstone är de inte offentliga – där samtliga riksdagspartier inte har tillträde. Det är någon form av pojknas paradiset där ni sitter och kuckelurar. Sedan kommer ni ut och är oftast inte överens om vad ni har sagt, vem som har somnat eller varit vaken osv. Jag tycker att det är ganska oanständigt att bedriva politik på det sättet.

Det sägs ofta här från talarstolen att det är viktigt att vi har en bredd och en stor gemenskap i synen på vår utrikes- och säkerhetspolitik. Då borde rimligen diskussionen föras här i riksdagen. Min fråga kvarstår alltså: Var utformas den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken? Är det i utrikesnämnden, i regeringen, i riksdagen eller är det kanske i Bryssel?

Mycket i detta interpellationssvar antyder just den riktningen, att numera

skall den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken utformas i samråd med ministrarna i den Europeiska unionen. Jag undrar om det också är anledningen till att Sverige tydligen, såvitt jag förstår, skall byta linje när det gäller hur och när vi skall erkänna nya stater. Jag tänker på frågan om Jugoslavien och erkännandet av Slovenien och Kroatien, som den svenska regeringen aviserat skulle ske i dag eller kanske i morgon, utifrån att man inom EG var enig på denna punkt.

I dag kunde man i radion höra att länderna inom EG inte är eniga på denna punkt. Tyskland vill att man skall göra på detta sätt, medan Frankrike vill någonting annat, enligt vad jag hörde i radion i morse. Jag vet inte om det gör att den svenska regeringen tvekar eller hittar på någonting annat. Det är en ny linje i svensk utrikespolitik att erkänna stater som befinner sig i krig. Carl Bildt kan de regler som vi har. Ett sådant skifte i utrikespolitiken och en sådan förändrad syn borde också ha förankrats i den svenska riksdagen. Vore inte det anständigt, Carl Bildt, att agera på det sättet?

När det gäller innehållet i övrigt i svaret tycker jag mig se en märkbar förskjutning mot att den utrikes- och säkerhetspolitiska linjen skall utformas av EG. EG är mycket viktigare än t. ex. ESK-arbetet. Den Europeiska unionen blir första instans för att utforma politiken. ESK-arbetet, den enda alleuropeiska institutionen, kommer i bakvattnet, och det förvånar mig, eftersom man samtidigt säger sig vilja vara för en alleuropeisk säkerhetsordning. Såvitt jag förstår är ESK den institution som kan betecknas som alleuropeisk.

Jag tycker att synen på utrikespolitiken haltar. Regeringen har inte bestämt sig: Är det kalla kriget slut eller inte? Man säger att det nog visserligen är slut, men vi måste ändå ha ett starkt svenskt militärt försvar. Jag undrar då: Vem i hela fridens namn skall vi kriga med? Det sägs att det kan bli konflikter i vårt närområde. Är det Norge, Finland eller Danmark som skall angripa Sverige? Var hittar man de trovärdiga motiven till den fortsatta militära upprustningen i Sverige? Det skulle jag väldigt gärna vilja veta.

Om Sverige skall gå in i den Europeiska unionen, som åtminstone Carl Bildt vill att vi skall göra så fort som möjligt, kommer vi också att gå in i ett utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete, en militär allians, som enligt de senaste diskussionerna som har initierats av president Mitterrand och även av Jacques Delors troligen kommer att omfatta de franska kärnvapnen. Vad innebär det för Sverige som nation att vara del i en säkerhetspolitisk allians som har det franska kärnvapenparaplyet i överordnad ställning? Jag frågar mig vem denna västeuropeiska politiska union och försvarsallians skall kriga med.

Då kommer jag till den sista frågan som jag inte heller fick svar på. Vad kommer den här nya europeiska identiteten som Sverige skall ha i sin utrikespolitik att få för konsekvenser när det gäller förhållandet till andra delar av världen? Jag tycker att man stirrar sig blind och förminskar perspektivet till att bara gälla Europa. Vad får det för konsekvenser för andra stormaktskonflikter som finns i resten av världen? Var är Sveriges röst i världen? Är det i Bryssel eller kanske i Bonn rent av? Vad vet jag? Statsministern har ju mycket goda relationer med Kohl vad jag förstår. Det är väl den dialogen som man skall föra om denna politik, i stället för att tala om den här i den svenska riksdagen.

Anf. 20 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Det gläder mig för landets skull att statsministern nu, likt Henrik IV, canossat sig till riksdagen och gjort en deklaration som återför säkerhetspolitiken dit där den skall vara. Jag kan i dag instämma i dess huvuddelar.

Men låt mig börja med en formell och något kritisk synpunkt. I oktober läste statsministern högtidligen upp sin första regeringsdeklaration. Där stod bl.a.: "huvudlinjen, som sammanfattas i uttrycket 'alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig', bibehåller sin grundläggande betydelse". Det innebär att regeringen Bildt intog samma linje som regeringen Carlsson gjorde i sin EG-deklaration inför riksdagen den 15 juni i fjol. Det vore konstigt annars, eftersom den deklarationen hade föregåtts av ingående och upprepade konsultationer mellan partiledarna i utrikesnämnden. Men det blev konstigt sedan.

Redan en dryg månad efter regeringsförklaringen skapade statsministern och utrikesministern osäkerhet om Sveriges säkerhetspolitik. Ett intryck av att neutralitetspolitiken nu skulle ersättas av något annat uppstod. Till synes överraskade borgerliga riksdagsmän sade pressade, att man kanske kunde tänka sig det bara man höll fast vid alliansfriheten. Moderata ledarsidor var djärvare och sade glatt farväl till neutraliteten och all den utrikespolitiska barlast som Palmeepoken ansågs ha fört med sig. Nåväl, statsministern skall inte lastas för mer eller mindre lyckade uttolkningar gjorda av den egna pressen. Han gick ju själv med på att den klassiska formeln kvarstod som neutralitetspolitikens hårda kärna. Men hans moderata regeringskolleger hade inte lärt sig läxan ordentligt.

Anders Björck basunerade ut i utländsk press, bl.a i Journal de Genève den 2 december, att den svenska neutraliteten är död. Sedan två veckor tillbaka talar inte den nya regeringen om neutralitet längre. Det är ett koncept för det förflutna. För ett moderat statsråd ligger således det förflutna två månader tillbaka i tiden.

Utrikesministern har fört ett liknande resonemang under sina utländska strandhugg.

Statsministern har åberopat referat inför utrikesnämndens lyckta dörrar som skäl till att han ansett sig kunna använda en ny formel för säkerhetspolitiken. Om detta har det som bekant funnits olika uppfattningar. Jag har givetvis inga skäl att misstro min partiledare Ingvar Carlsson, vars noggranna och ansvarsfulla statsministerstil, inte minst i EG-frågan, jag har haft anledning att följa på nära håll. Men det är inte det som är frågan, herr talman.

Oavsett vad som sagts eller inte sagts på slottet i den tystnadspliktsbehäftade utrikesnämnden gäller saken hur man hanterar en sådan fråga. Är det så att landets största oppositionsparti anser sig vara osäkert på vad regeringen menar och efterlyser samma omsorgsfulla hantering av frågan som tidigare varit normalt i vårt land, skall inte en statsminister undfly samråd, utan i stället, även om det kostar på, söka samförstånd och helst samstämmighet. Det är inte minst viktigt för en person som inte precis är känd för samarbetsvilja och samförstånd i säkerhetspolitiken och för ett parti som har haft en ordförande som på sin tid, mitt under det kalla krigets höjdpunkt, till

och med kunde tänka sig en NATO-anknytning. Mot den bakgrunden är det också mycket angeläget att i gott samarbete försöka klara upp oklarheter.

Tyvärr har det alltså uppstått osäkerhet i landet om vad som menas. Vad betyder det att neutralitetspolitiken inte längre är en avokado, har någon frågat mig. Naturligtvis menar man att den inte är adekvat, men den är i högsta grad adekvat.

Lika allvarligt är att man utomlands uppfattat det som om det skett ett paradigmskifte i säkerhetspolitiken och att det har skett i strid och inte i enighet.

Carl Bildts tre famösa punkter, herr talman, är en förkrympt fattigmansversion av svensk säkerhetspolitik, sannolikt avsedd som stolpar för samtal inom EG. Utrikesministern har gjort dem till sina när hon skall beskriva svensk säkerhetspolitik i sin budgetproposition. Men detta är inte ett heltäckande begrepp för svensk säkerhetspolitik. Låt oss titta på de här tre punkterna.

Svensk säkerhetspolitik har ju i alla tider definierats i ett europeiskt sammanhang. Att beskriva svensk säkerhetspolitik i termer av europeisk identitet är därför lika självklart som intetsägende. Vi är ju alla européer. Vi har hela tiden verkat på den arenan. Men svensk säkerhetspolitik måste dessutom ha, liksom den har haft, en global dimension.

Sverige har i snart två årtionden deltagit i arbetet med att söka nya säkerhetsstrukturer i Europa, inte minst inom den europeiska säkerhetskonferensen. Gemensam säkerhet, Palmedoktrinen, är ett annat exempel på svenskt bidrag. Så även på den punkten som Carl Bildt anför är det en självklarhet. Jag noterar dock i sammanhanget med tillfredsställelse att man lyfter upp den europeiska säkerhetskonferensen. Att man anser sig vilja arbeta intensivt och aktivt inför uppföljningskonferensen i Helsingfors är bra.

När det sedan gäller neutralitetspolitikens hårda kärna gäller ju den alltså: militär alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Carl Bildt har nu alltså canossat sig tillbaka till riksdagen med detta besked. Det är bra. Denna klassiska formulering har giltighet till dess att vi kan börja ersätta den med något annat.

Socialdemokraterna har preciserat detta annat som gemensam säkerhet, en genuin och hållbar alleuropeisk fredsordning baserad på ESK:s Parisstadgar och dess principer om demokrati, fred, mänskliga rättigheter, rättsstaten och social marknadsekonomi. Vi är inte där ännu. Något alternativ till vår säkerhetspolitik finns inte i dag, och därför vill också vi socialdemokrater behålla vår säkerhetspolitiska linje där militär alliansfrihet är en viktig del.

Herr talman! Detta innebär slut att vi inte kan delta i ett förpliktigande militärt samarbete med andra stater och att vi inte heller skall ge oss in i åtaganden som automatiskt skulle dra oss in i krig.

Anf. 21 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Gudrun Schyman har alldeles rätt i att det är ett tag sedan hon väckte sin interpellation. Det är med viss medvetenhet som jag har väntat med att besvara den. Jag ville framför allt vänta med att besvara den till efter mötet med Europeiska rådet i Maastricht och de överväganden som skulle göras i Sverige i det sammanhanget för att definiera vår position i rela-

tion till den ökade betydelse som utrikes- och säkerhetspolitiken skulle komma att få. Det fick den också genom mötet i Maastricht. Det har skett bl.a genom samråd i utrikesnämnden. Det samrådet har också gett den svenska politiken en ökad klarhet i de här frågorna. Det har gjort det möjligt för mig att definiera politiken något tydligare. Detta är ju det mest betydelsefulla i sammanhanget. Visserligen för vi nu en procedurdebatt, och den har kommit att ta överhanden över sakdebatten. Jag skall återkomma till procedurdebatten, men vi befinner oss i ett nytt säkerhetspolitiskt läge.

Det blockuppdelade Europa, där risken för ett storkrig, ett världskrig, hela tiden var mer eller mindre överhängande och i vilket vi definierade nästan all vår politik som neutralitetspolitik, finns icke längre och därmed inte heller förutsättningarna för den typen av utrikes- och säkerhetspolitiskt agerande från svensk sida. Vi har ett förändrat Europa och därmed också i grunden förändrade villkor för den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken.

Sedan kan det sägas att det fortfarande är ett osäkert läge och att vi befinner oss i ett övergångsskede mellan det blockuppdelade Europa och en samarbets- och säkerhetsstruktur vars exakta innehåll vi ännu inte känner till. Så är det, men just därför är det så viktigt att till andra länder sända signalen att Sverige förstår att saker och ting har förändrats, att dessa förändringar inte går Sverige förbi och att Sverige är lika berett som varje annan europeisk nation att fullt ut, utan reservationer och med engagemang medverka i arbetet att bygga upp det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet i Europa, såväl inom ramen för den Europeiska unionen som inom ramen för ESK-processen. Detta är en radikal förändring av svensk politik, en förändring som jag tror att jag kan konstatera att vi står eniga bakom, alldeles oavsett de procedurdiskussioner som förs.

Jag tror också att diskussionen kommer att fortsätta, inte om procedur men om sak, och i detta ser jag ett värde. Det handlar om ett skede av stor omvandling. Det pågår en djupgående säkerhetspolitisk diskussion i nästan varje annat europeiskt land. Den diskussionen måste föras också i Sverige, men öppenheten inför framtiden är då viktigare än lösningen vid formuleringar som har sitt ursprung i en helt annan situation.

Jag återopade – det var, Gudrun Schyman, en del av historielectionen – det berömda uttalandet från år 1956, där vi definierade vår säkerhetspolitik i det blockuppdelade Europa. I det fanns inte bara det permanenta inslaget, neutraliteten, som var självklar i ett läge av stormaktsrivalitet och risk för omedelbar stormaktskonflikt, utan också vägran att binda sig för en formel för all framtid. Ett annat Europa kunde uppstå, och i det läget skulle Sverige ha friheten att pröva situationen utifrån de förutsättningar som då förelåg.

Nu är vi där. Nu har vi ett annat Europa, och då finns inte längre förutsättningarna för den gamla politiken. Då söker vi oss i stället fram mot den nya politiken. I detta ligger att en etikett som neutralitetspolitik leder till fler frågor än vad den själv besvarar, och därmed är den ingen tillgång i den dialog som vi måste föra om den nya europeiska säkerhetsordningen.

Samtidigt bibehåller vi skyldigheten att själva svara för vårt eget försvar. Det finns ingenting som fritar oss från den skyldigheten. Detta är den hårda kärnan. Vi är inte medlemmar i någon militär allians. Vi har själva ansvaret för värnandet av vårt territorium.

I det här ligger också självfallet att detta försvar genomgår förändringar. Det kommer vi att diskutera i andra sammanhang. Det är ett försvar mot det okända och det oväntade i en europeisk framtid där storkriget kanske inte är det stora hotet, men där konflikter – som vi väl vet – kan uppkomma, en framtid där vi försöker att i första hand genom en ny europeisk säkerhetsstruktur och genom deltagande i europeiskt säkerhetspolitiskt samarbete motverka hoten, men där också vårt eget försvar har en betydelsefull roll att spela.

Detta säger jag, herr talman, som ett försök att bidra till den sakdebatt i dessa frågor som är av alldeles avgörande betydelse för att vi som nation skall kunna spela en konstruktiv och aktiv roll i arbetet för det nya Europa. Procedurdebatten har väl sitt inrikespolitiska värde, men det är sakdebatten och dess resultat som avgör styrkan i det agerande som vi kan utveckla för den nya europeiska säkerhetsordningen.

Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tror att Carl Bildt medvetet eller omedvetet missuppfattar mig. Jag är inte emot diskussion i dessa frågor, snarare tvärtom. Vad jag kritiserade i mitt förra inlägg var just bristen på offentlighet och demokratisk debatt. Jag kritiserade det faktum att denna debatt inte har förts här tidigare och att den tydligen bara förs i utrikesnämnden med dess lyckta dörrar och brist på offentlighet.

Jag tycker att det vore klädsamt om Carl Bildt, som säger sig vara en stor demokrat, förklarade för mig varför inte alla partier har representation i utrikesnämnden. Vad finns det för sakskäl för att inte tillåta samtliga partier som är representerade här i riksdagen att också delta i det utrikespolitiska arbetet i utrikesnämnden?

Jag har ställt den frågan sedan jag kom hit till det här huset. Jag har ställt den till den gamla regeringen, och jag ställer den till den nya. Jag har hittills inte fått något bra svar, men det vore mycket bra om jag kunde få det i dag.

Vi skall absolut diskutera det förändrade läget. Vi är överens om att det är fråga om stora omvälvningar. Vi behöver naturligtvis förnya vår syn på utrikes- och säkerhetspolitiken. Jag, som tillhör ett parti som numera sätter en ära i att förhålla sig öppet och att inte förlita sig på gamla doktriner utan se till verkligheten, har full förståelse också för regeringens vilja att lämna de gamla doktrinerna.

Anledningen till att jag upprörs över den här diskussionen är dock bristen på förnyelse. Regeringen håller sig krampaktigt fast vid gamla militärpolitiska doktriner, som i årets budgetförslag resulterar i ökade anslag till det militära försvaret. Jag frågar: Var finns det faktiska underlaget och de sakpolitiska skäl som talar för att Sverige som nästan enda land i Europa skall upp- rusta militärt, satsa miljard efter miljard mer på JAS-planet osv.?

Det här är ju en inkonsekvens i regeringens Europapolitik som lyser i ögonen och som kommer att kosta oss skattebetalare mycket pengar. Om vi går med i den Europeiska unionen – och det vill Carl Bildt att vi skall göra – utan förbehåll, leder det inom åtminstone de närmaste tio åren till ett deltagande i en försvars- och säkerhetspolitisk allians med alla dess beståndsdelar, Carl

Bildt. Det leder till en gemensam vapenindustri och ett gemensamt försvar och kanske också till att vi inordnar oss under franska kärnvapen.

Kärnvapenfrågan har aktualiserats alldeles nyligen, och det vore bra att få en kommentar av Carl Bildt till detta. Hur skall Sverige som nation, som har bestämt sig för att inte ha några kärnvapen och som arbetar för kärnvapen-nedrustning, kunna gå in i en försvarsallians som har kärnvapen? Jag tycker att det är en intressant frågeställning som har högsta aktualitet – vi skall kanske förhålla oss aktuella i den här debatten.

Jag tycker att denna inkonsekvens och detta fastklamrande vid de gamla militära doktrinerna, som över huvud taget inte har någon konfliktlösande roll, är att beklaga i denna regering, som säger sig stå för nytänkande.

Anf. 23 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Statsministern säger att det har varit svårt att förklara neutralitetspolitiken för utländska medborgare. Men det är faktiskt så att hans främsta skyldighet gäller de egna medborgarna, vårt eget folk, och man kan inte precis säga att det därvidlag varit tydlighet och klarhet i detta avseende. Styrkan i det budskap som vi alla vill sända till det nya Europa och till våra medborgare ökar om vi är eniga om tagen och minskar om vi ger intryck av oenighet.

Jag tycker att vi efter den deklaration som statsministern gjort här i dag i Henrik den IV:s anda borde kunda sända en signal till vårt folk och till omvärlden att vi är eniga om grundlinjen i dessa viktiga frågor. Jag menar att om man skall söka efter nya formuleringar för vårt utrikespolitiska agerande, måste man skilja mellan å ena sidan vår militärpolitiska linje – och där är det den fredstida tillämpningen av neutralitetspolitiken, dvs. alliansfriheten, som gäller – och å andra sidan vårt utrikes- och säkerhetspolitiska agerande, som innefattar alla de medel som vi använder på det internationella fältet för att främja våra nationella intressen, dvs. handelspolitik, biståndspolitik, miljöpolitik och utrikespolitik i bred mening. Om man hittade en sådan formulering skulle man kanske kunna säga så, att vår säkerhetspolitik syftar till fred, frihet, sociala framsteg, demokrati och samarbete i Europa och i världen. De medel som vi använder för att nå vårt mål är aktivt deltagande i Europarådet, i Europeiska säkerhetskonferensen i FN, liksom vår strävan efter ett medlemskap i EG, den Europeiska unionen, och militär alliansfrihet med eget försvar.

Jag skulle vilja sluta med en fråga till statsministern, där ett svar skulle förstärka kontinuiteten i vår grundlinje, i vår samsyn, och samtidigt visa på flexibiliteten i vårt dagsaktuella utrikespolitiska agerande. Det gäller om statsministern vill försöka svara på frågan om man i vår grundbultslinje, avseende alliansfrihet i fred och neutralitet i händelse av krig i vårt närområde, också kan inbegripa den ursprungliga formuleringen att därvidlag utesluts förpliktande militärt samarbete med andra stater.

Anf. 24 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Får jag först säga till Gudrun Schyman att det är möjligt att hon väldigt många gånger har ställt frågan här i kammaren om varför väns-

terpartiet inte är med i utrikesnämnden. Jag förutsätter att hon då fått svaret att det beror på att inte tillräckligt många personer röstar på vänsterpartiet. Och varför man inte röstar på vänsterpartiet har jag mycket bestämda meningar om. Jag vill inte uppta kammarens tid med att rabbla upp alla mina åsikter härvidlag. Vänsterpartiet är ett för litet parti för att få plats i utrikesnämnden. Kämpa på – det kan ändra sig, även om det förefaller tilltagande osannolikt.

Men med detta har jag också sagt att utrikesnämnden är ett viktigt samrådsforum för regeringen och för riksdagen i centrala utrikespolitiska frågor. Regeringen har en grundlagsenlig skyldighet att före avgörande i ärende av utrikespolitisk natur av större vikt samråda med utrikesnämnden. Vi har – tack och lov, tycker jag – fått en tradition i Sverige under senare år, där vi oftare sammanträder med utrikesnämnden, och den nya regeringen avser att ännu tydligare markera utrikesnämndens betydelse som ett samrådsforum. Det var också av den anledningen som jag vid ett av de allra första sammanträdena med utrikesnämnden, om inte *det* första sammanträdet som ägde rum efter regeringsskiftet i höstas, föredrog de riktlinjer för samtal om den nya inriktningen av svensk utrikes- och säkerhetspolitik som sedermera har blivit föremål för offentlig debatt. Jag gjorde detta utan att det mötte några invändningar inom utrikesnämnden. De av kammarens ledamöter som var närvarande vid nämndens sammanträde kan säkert intyga att så faktiskt var fallet.

Därefter dröjde det en månad eller mer än så innan det från socialdemokratiskt håll drogs i gång en betydande procedurdebatt. Dessförinnan hade frågan varit föremål för diskussion i denna kammare. Annika Åhnberg, som sitter snett bakom Gudrun Schyman, frågade mig vid en frågestund om detta, och jag försökte inom den begränsade tidsram jag hade förklara för kammaren innebörden av de nya formuleringarna. Men det tog som sagt någon månad innan socialdemokraterna drog i gång en våldsam procedurdebatt som – om jag skall citera utländsk press och då inte *Tribune de Genève* men en del andra tidningar – har lett till att man ställt sig frågan i omvärlden, ifall svensk socialdemokrati riktigt har upptäckt vad som hänt i Europa. Men om jag kan ta Pierre Schoris inlägg som en signal om att procedurdebatten är lagd till handlingarna – eller åtminstone förpassad till memoarerna, där ett och annat intressant kapitel om saken förvisso kan skrivas – så är det tacknämligt. Jag anser att det är viktigt att vi har ett utrikes- och säkerhetspolitiskt samråd. Och jag tror i alla fall – jo, så är det – att jag under min tid som statsminister har tagit fler kontakter med oppositionen i utrikespolitiska och säkerhetspolitiska frågor än vad min företrädare tog under de fem år då han var regeringschef och jag var oppositionspartiledare. Kanske var omständigheterna annorlunda, men någon brist på kontakter har icke förevarit nu, utan kontakterna har varit mycket frekventa.

Så till sakdebatten, för den är trots allt viktigast.

Vi sänder nu signaler till det övriga Europa, att vi har en öppenhet för framtiden, och detta är det viktiga. Vi är inte låsta i formuleringar från det förgångna, men det är också för tidigt att låsa sig i formuleringar för en framtid som fortfarande faktiskt är oviss. Vi vill vara med och bygga upp utan inskränkningar. Ett engagemang i ESK-processen är en självklarhet. Detta

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

kommer vi att fullfölja genom ett samarbete med bl.a. Frankrike för att försöka aktivera ESK ytterligare. Men därtill kommer att vi nu är beredda att gå in i ett utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete inom ramen för den europeiska unionen. Vi går in i samarbetet därför att vi delar de politiska målsättningar som ligger bakom detta samarbete, och vi gör det i medvetenheten om att detta är ett samarbete som är öppet för framtiden. Det är förvisso inte någon militär allians, och det påverkar inte våra förpliktelser att svara för vårt eget försvar.

När Gudrun Schyman talar om att det skulle pågå en upprustning av det svenska försvaret vill jag bara säga henne, att jag inte tror att den uppfattningen riktigt kommer att delas av alla de politiker – säkert inte heller från vänsterpartiet – som blir verksamma på orter vilka under kommande år drabbas av de stora omstruktureringar som sker när vi lägger ner ett betydande antal fredsförband – såsom en följd av omstruktureringen av det svenska försvaret, både på grund av dess egna strukturella problem och på grund av den förändrade säkerhetspolitiska miljön.

Men kan vi från denna kammare i dag sända en signal om grundläggande enighet enligt ungefärligen de riktlinjer som jag redovisat och om en öppenhet för ett säkerhetspolitiskt samarbete i det nya Europa och därmed lägga den delvis något ynkliga procedurdebatten till handlingarna, så tror jag att vi gjort en insats som vi litet till mans kan vara nöjda med.

Anf. 25 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skulle vara väldigt glad om vi kunde ge signaler, i detta politiska signalsystem som nu utvecklar sig alltmer, om ett säkerhetspolitiskt samarbete under förutsättning att det säkerhetspolitiska samarbetet går ut på militär nedrustning och avspänning samt stopp för den internationella vapenhandeln, inkl. svensk vapenexport. Det är några av de ingredienser som jag tycker skulle finnas i ett säkerhetspolitiskt samarbete och som jag inte kan se röken av i den europeiska unionens säkerhets- och försvarspolitiska samarbete. Där talar man tyvärr inte i de termerna. Jag har inte ens hört att man talar om kärnvapennedrustning.

Jag tycker att Sveriges säkerhetspolitiska linje i det här läget skulle vara att utveckla neutralitetspolitiken till att bli ett aktivt redskap i arbetet för internationell nedrustning, avspänning och fred globalt, inte bara vad gäller Västeuropa. Jag tycker att den svenska regeringen, som ju i dag fortfarande ändå regerar ett land som är neutralt och alliansfritt, skulle ta sådana initiativ i förhållande till de stormakter som omger oss, att det blev en rejäl nedrustning och att man flyttade bort de eventuella hot- och konfliktskäl som finns. Detta skulle innebära ett förverkligande av den gamla tanken på Norden som en kärnvapenfri zon. Det skulle också innebära ett förverkligande av tanken på Östersjön som ett fredens hav och kanske på sikt som ett demilitariserat område. Vi har i dag i Central- och Östeuropa fler neutrala länder än någonsin, Carl Bildt. Det skulle kunna vara en utgångspunkt för att utveckla den svenska neutralitetspolitiken till ett aktivt redskap också för utveckling av fred och demokrati i Östeuropa. Men detta gör inte den svenska regeringen. Den svenska regeringen tittar enbart och djupt in i den europeiska

unionen och det säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet där. Detta tycker jag är att beklaga – mycket, faktiskt.

Det är fel signaler. Jag tycker att det gamla, doktrinära tänkandet vad gäller det svenska militära försvaret är att beklaga, även om jag vet att många politiker står upp för sina regementen. Detta är det svenska militärindustriella kommunalekonomiska arbetsmarknadspolitiska komplexet, som inte har någonting att göra med en faktisk säkerhetspolitisk situation runt våra gränser. Det är enligt min uppfattning säkerhetspolitiken som skall styra utvecklingen av det militära försvaret och ingenting annat.

Sedan till frågan om vänsterpartiet och utrikesnämnden. Jag trodde inte, Carl Bildt, att det var storleken som var avgörande. Man brukar ju ibland säga att det inte är så. Tydligt är storleken avgörande vad gäller den svenska demokratin. Även detta är en uppfattning som det enligt min mening är beklagansvärt att Carl Bildt har.

Anf. 26 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Vi är, statsministern, beredda att fortsätta vår konsultverksamhet när det gäller svensk säkerhetspolitik. Jag tror att detta är bra. Men då skall vi ha en ömsesidig respekt. Anledningen till att vi efterlyser samråd är enbart att vi vill lägga fast en gemensam grundlinje i dessa viktiga frågor.

Jag ställde en fråga som statsministern glömde att besvara, nämligen om han i det koncept vi skall ha när det gäller militär alliansfrihet, att vi skall stå neutrala i händelse av krig i vårt närområde, också vill inbegripa att detta utesluter militärt förpliktande samarbete med andra stater. I så fall kan vi vara helt överens om grundlinjen.

Sedan är det givet att vi, på basis av denna linje, skall vara öppna och flexibla när det gäller framtiden. I detta sammanhang har socialdemokratin varit med om att introducera begreppet gemensam säkerhet.

Jag tror att det vore bra för den fortsatta debatten om frånan den här dagen ingen försöker ta monopol på framtidsvisioner eller på att vara bäst på detta. Det gagnar ingenting att gå tillbaka i historien, och jag tror inte att någon skulle vinna på det.

För mig har detta varit en positiv dag. Vi står kvar i vår kritik av den formella hanteringen av denna fråga, som skulle ha kunnat bli mer än ett formellt problem. Men, med hjälp av Gregorius VII och Henrik IV, har vi åter landat här i riksdagen och kommit till en grundläggande enighet i de här viktiga frågorna. Jag är glad för detta. Jag är glad för att statsministern har gjort den insatsen, jag är glad för att Gudrun Schyman ställde sin interpellation, och jag är glad för att jag var med i debatten. Tack!

Anf. 27 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Låt mig i all korthet börja med Gudrun Schyman. Vore jag företrädare för vänsterpartiet – detta är en i allra högsta grad akademisk utgångspunkt för debatten – skulle jag vara mycket försiktig när jag talade om fred och frihet i Europa. Det främsta hindret för fred och frihet i Europa har nämligen varit det kommunistiska väldet som har rått över halva Europa. Vi kan diskutera inslag i vänsterpartiets och f.d. vänsterpartiet kommunisternas

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

förflutna, men det är ingen ärorik kamp mot kommunismen och det kommunistiska förtrycket som vi har sett från vänsterpartiets sida.

Vi har sett två mycket viktiga händelser under det senaste året: Sovjetkommunismens och Sovjetväldets fall och de baltiska staternas frihet. Inte ens en renodlat stalinistisk historieskrivning med dess förvridning av historien skulle kunna tilldela vänsterpartiet någon heroisk roll i någon av dessa för Europas och för Sveriges framtid så betydelsefulla processer.

Så till Pierre Schori. Även jag vill uttala min uppskattning för Pierre Schoris konstruktiva och ofta tankeväckande insatser i den debatt som är nödvändig vad gäller hur vi skall anpassa vår utrikes- och säkerhetspolitik till det förändrade läget. Detta innebär inte nödvändigtvis att vi alltid tycker exakt samma sak. I den levande debatt som nu måste föras ligger enligt min mening ett nationellt värde. Vi är eniga om vissa grundlinjer som gäller i dag, samtidigt som vi är eniga om den öppenhet för framtiden som är genuint känd av oss men som också självfallet är en nödvändighet när vi går in i ett nära utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete som är så öppet för framtiden som faktiskt är fallet när det gäller det samarbete som utvecklas i den europeiska unionen.

Detta innebär att vi, under den tid vi i dag kan överblicka, bibehåller möjligheten till neutralitet vid krig i vårt närområde. Det innebär inte att neutraliteten är automatisk. Det går att föreställa sig europeiska konfliktsituationer där det inte är den folkrättsliga neutraliteten utan snarare engagemanget i en europeisk konfliktlösning som skall vara det dominerande draget i vår politik. Till detta får vi anledning att återkomma.

Vi skall inte ingå i några militära allianser. Det gör vi inte i dag. Vi markerar öppenheten inför framtiden, och jag tror att vi med detta har möjlighet att föra diskussionen vidare på ett konstruktivt sätt och på en i alla viktiga avseenden gemensam grund.

Tredje vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:55 om sockerbruket på Gotland

Anf. 28 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Ulla Pettersson har frågat mig vad regeringen kan och avser att göra för att rädda verksamheten vid sockerbruket i Roma.

I fallet Roma har ett konsortium, där bl.a. Arla ingår, erbjudit sig att köpa sockerbruket för att i första hand tillgodose eget sockerbehov. Sockerbolaget har avböjt erbjudandet.

En nyetablering på sockermarknaden vore välkommen, dels därför att en ökad konkurrens alltid är vitaliserande på en marknad, dels därför att en fortsatt sockerproduktion på Gotland även har betydelse för sysselsättningen. Det måste dock överlåtas till de enskilda företagen, i detta fall Sock-

erbolaget och Procordia, att självständigt och på marknadsmässiga grunder fatta sina beslut.

I samband med nedläggningen av sockerbruket i Mörbylånga har Sockerbolaget aviserat sin avsikt att ställa resurser och kompetens till förfogande för att skapa alternativ sysselsättning. Jag utgår från att bolaget vidtar liknande åtgärder när det gäller Roma.

Näringsfrihetsombudsmannen har prövat frågan om Sockerbolagets ovilja att sälja Roma sockerbruk. Näringsfrihetsombudsmannen konstaterar att det inte finns någon möjlighet att med stöd av konkurrenslagen framtinga en försäljning. Det kan dock nämnas att konkurrenskommittén i sitt huvudbetänkande föreslagit möjligheten att dela upp existerande monopolföretag i sådana fall där någon annan framkomlig väg att skapa fungerande konkurrens inte finns. Förslaget bereds för närvarande.

Sockerbetsodlingen och sockerproduktionen i Sverige är för närvarande skyddade genom gränsskyddet för socker, varigenom införselavgifter balanserar prisskillnader mot världsmarknaden. I samband med förhandlingar om ett internationellt sockeravtal har Sverige förklarat sig berett att på sikt sträva efter att skapa utrymme för en import av socker svarande mot 10–15 % av den svenska sockerförbrukningen. Det innebär alltså en relativt hög självförsörjning men även en ökad konkurrens på hemmamarknaden. Den framtida nivån på gränsskyddet för socker behandlas i GATT-förhandlingarna. Vid ett EG-medlemskap, då gränsskyddet tas bort, ökar sannolikt konkurrensen från de europeiska sockerbetsodlarna.

Sockerbolaget, som i dag har hela den svenska sockermarknaden, förbereder sig att möta en ökad internationell konkurrens, bl.a. genom att sänka kostnadsnivån. En strukturrationalisering av verksamheten genomförs. Den innebär bl.a. att sockerbruket på Gotland kommer att läggas ned.

Med hänsyn till den betydelse som sockerbruken på Gotland och Öland har för sysselsättningen har riksdagen bedömt att det inte är rimligt med en omedelbar nedläggning med mindre än att det stöd till driften av bruken som lämnas över statsbudgeten skall fortsätta under en övergångsperiod, vilken i fråga om Roma sockerbruk sträcker sig längst t.o.m. 1995 års sockerkampanj.

Riksdagen har vidare beslutat (prop. 1990/91:87) att de 3,5 milj.kr. per år som tidigare lämnades som arealbidrag till betodlingen på öarna fr.o.m. den 1 juli 1991 skall användas till att förstärka länsanslaget i resp. län för att underlätta anpassning och finna alternativ sysselsättning. Riksdagen har i detta sammanhang också framhållit Sockerbolagets ansvar för att finna alternativ produktion och möjlighet för alternativ sysselsättning.

Utvecklingen inom jordbruket och den konkurrenssituation som Sockerbolaget kommer att möta framtingar rationaliseringsåtgärder. Dessa är sannolikt nödvändiga för att effektivisera verksamheten och klara sysselsättningen för den personal som för närvarande kan beräknas vara sysselsatt med sockerproduktion.

Sammanfattningsvis vill jag säga att en strukturrationalisering inom sockerindustrin synes behövlig och att statsmakterna har beslutat om åtgärder för att minska verkningarna.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 29 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

För en månad sedan stod jag i en annan talarstol i Gotlands kommunfullmäktige och diskuterade vad som kan göras för att rädda den sysselsättning som sockerodling och sockertillverkning skapar på Gotland. Jag kan berätta att jag då fick ytterligare bevis på att näringsministern på Gotland har partivänner som hyser ett stort hopp om att regeringen skall rädda verksamheten vid bruket. I den nu aktuella situationen skulle det ske genom att regeringen utnyttjar sitt ägarinflytande via Procordia och ser till att bruket kan säljas.

När man lyssnar på näringsministerns svar kan man konstatera att svaret på min fråga vad regeringen skall göra för att rädda bruket är: ingenting. Svaret låter dessutom helt kategoriskt. Det är ju inte ovanligt att de svar på interpellationer och frågor som lämnas här i kammaren är något svävande, eftersom regeringen – av vilket slag den än är – gärna vill behålla en viss rörelsefrihet. I detta svar ser jag inga sådana oklarheter. Näringsministern får korrigera mig om jag har fel.

Jag måste säga att jag uppskattar statsrådets uppriktighet, men jag vet att många blir besvikna, inte minst de centerpartister som i valrörelsen sade att det var klart att bruket skall vara kvar och att man skulle se till att så blev fallet om man kom med i regeringen. Tyvärr satt inte dessa centerpartister inne med det trollspö som de ville ge sken av att ha, och detta är jag och praktiskt taget alla andra gotlänningar djupt oroliga över.

Jag utgår från att näringsministern är helt införstådd med den näringslivsstruktur som gäller på Gotland, där jordbruket är en huvudnäring och förädling av jordbruksprodukter står för en tredjedel av den industri som finns. Jag utgår från att det är en ren lapsus att det i svarets tredje stycke litet nonchalant sägs att sockerproduktionen på Gotland "även har betydelse för sysselsättningen". Det är väl en mycket mild skrivning, eftersom denna verksamhet faktiskt helt eller delvis ger utkomst åt tusentalet personer.

Mot bakgrund av den diskussion som har förekommit och den stora betydelse som denna fråga har för Gotlands län är jag mån om att få en helt klar bild av vad detta svar baserar sig på. Min interpellation gällde vad regeringen kan och avser göra. Jag vill därför precisera mig genom att fråga: Är regeringen av formella skäl förhindrad att göra något ingripande, eller är det en lämplighetsbedömning som har gjorts? Det skulle också vara intressant att få höra hur näringsministern rent principiellt ser på ansvaret för denna nedläggning. Har regeringen över huvud taget ett ansvar, eller vilar ansvaret helt och hållet på Sockerbolaget?

Anf. 30 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Under ganska många år har betodlare och anställda vid sockerbruken på Öland och Gotland levt med ovissheten och med vetskapen om att Sockerbolaget helst av allt skulle vilja lägga ner verksamheten. Inom ramen för jordbruksprisregleringssystemet har riksdagen varje år avsatt medel som varit avsedda att gå till Sockerbolaget som en ersättning för att man upprätthöll produktionen vid öbruken. De här pengarna använde Sockerbolaget aldrig till att investera eller utveckla verksamheten i öbruken, utan de gick

på annat sätt in i Sockerbolagets verksamhet. Det var pengar som i slutändan betalades av livsmedelskonsumenterna i Sverige.

Konsumenter har också upplevt hur Sockerbolaget fungerar, som ju har totalt monopol i branschen. Man har ju t.ex. försökt minska förpackningsstorlekar utan att sänka priserna. Hela denna situation visar hur en industri kan bli ganska slö och lat när den har totalt monopol.

Man kan också jämföra Sockerbolagets verksamhet med andra verksamheter med avseende på framtiden, när man vet att t.ex. framttagandet av bioplaster, som sockerbetan kan användas som råvara till, skulle vara oerhört värdefullt därför att det skulle hjälpa till att lösa en hel del av det moderna industrisamhällets miljöproblem. Många förpackningar och annat som vi använder i vårt samhälle skulle kunna baseras på en biologisk produktion, och med produkter som kunde gå in i ett fungerande kretslopp skulle avfallsproblematiken vara löst. Sockerbolaget har inte avsatt några resurser för den typen av utvecklingsarbete. Jag tror att vi kan vara överens om att det är ett skrämmande exempel på hur ett företag med hjälp av totalt monopol kan tillåta sig att vara ganska slött.

Då skulle man tycka att den nya regeringen, som ju i andra sammanhang talar så varmt om behovet av konkurrens, skulle inse nödvändigheten av konkurrens också på det här området och försöka hitta vägar att stödja de aktörer som nu är beredda att gå in och ge Sockerbolaget en match. Men statsrådet konstaterar bara i sitt svar att den nuvarande konkurrenslagstiftningen inte ger några sådana möjligheter. Staten kunde, som stor ägare i Sockerbolaget – det är ett hälften–hälften-ägarskap – ta upp en sådan här diskussion.

Statsrådet skriver i slutet av svaret att "en strukturrationalisering inom sockerindustrin synes behövlig". Han ger alltså indirekt Sockerbolaget sitt stöd. Det är ett synsätt som rimmar mycket illa med det tal man annars brukar föra om behovet av konkurrens.

Jag måste säga att jag är mycket missnöjd med detta svar från statsrådet. Det skulle vara på sin plats att regeringen i stället redovisade hur man offensivt kunde agera för att försöka bevara och utveckla denna verksamhet, som är av så oerhört stor betydelse för Gotland. Jag tycker också att svaret är litet nonchalant, när statsrådet bara konstaterar och accepterar den situation som råder.

Anf. 31 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Sockernäringen på Gotland och därmed Roma sockerbruks möjligheter att alltfört få verka i näringslivet på ön har diskuterats många gånger i denna kammare. Senast var det under förra riksmötet, i anledning av att den socialdemokratiska regeringen inte längre ville låta det statliga stödet till öbruken utgå via statsbudgeten – ett regionalpolitiskt stöd som för Romabrukets del låg på ca 12 miljoner. Med största sannolikhet är det ett av de effektivaste regionalpolitiska medel som passerat statsbudgeten.

I ett antal utredningar har slagits fast att sockerproduktionen på Gotland har utomordentligt stor betydelse ur regional synpunkt och sysselsättnings-synpunkt och att det inte är möjligt att avveckla verksamheten utan att likvärdiga alternativ skapas. Med tanke på att ca 1 000 hushåll är beroende av

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

verksamheten skulle den regionalpolitiska effekten för det begränsade område som Gotland utgör bli orimligt stor. Ändå var det indragna stödet från regeringen den utlösande faktorn för Sockerbolaget att säga att man skulle lägga ner öbruket – om än med en respittid för Romabruket på fem år.

Med full insikt om situationens allvar påbörjades ett arbete på olika fronter, varav en är länsstyrelsens arbetsgrupp, som leds av förre landshövdingen Claes Elmstedt, där alla berörda parter är representerade och som söker just alternativen till sockerproduktionen. Den tidsfrist som gäller räcker som längst till 1995 års kampanj.

Ett annat alternativ är då det intresse som har visats från ett konsortium med Arla som huvudintressent som har anmält att man är beredd att överta bruket för tillverkning av socker att användas som råvara i egna industrier. Tyvärr har Sockerbolaget förklarat sig inte vara berett att sälja bruket, och detta är anledningen till interpellationen och det svar som statsrådet har lämnat här i dag.

Den monopolliknande ställning som Sockerbolaget har haft i vårt land i snart 100 år har lett fram till att bolaget enligt 1990 års redovisning hade en förräntning på insatt kapital på 18 %. I denna lönsamma koncern ingår Romabruket med 8 % av den totala omslutningen. Romabruket hävdar sig för övrigt väl vad lönsamheten beträffar, men lönsamhetsutvecklingen för betodlarna har tyvärr halverats på de tre senaste åren – helt i linje med övrig jordbrukspolitisk verksamhet i vårt land.

Sockerbolagets inställning att strukturrationaliseringar måste göras på så sätt att all sockerproduktion skall ske i Skåne är oacceptabel ur flera synpunkter. Gotland ligger nära stora konsumtionsområden och är närmaste granne till länder som i dag har hungersnöd. Dessutom visar erfarenheterna från fjolårets odling att det rent av är en fördel om en del, visserligen liten med 8 %, förläggs till annat område än Skåne. Gotland är därvid ett gott komplement. Vår lilla del av den totala sockerproduktionen kan inte utgöra något hinder för Sockerbolaget att genomföra rationaliseringar då det gäller övriga 92 %.

I statsrådets svar förs ett resonemang om att Sverige i ett internationellt avtal har förklarat sig berett att skapa utrymme för import upp till 15 %. Det avtalet undertecknades av Mats Hellström i Genève 1983 och gällde ett antal år. Om det alltför finns något sådant åtagande, har det i varje fall inte passerat riksdagen. Det är möjligt att det finns på regeringsnivå.

I interpellationssvaret pekar statsrådet också på att Sockerbolaget förbeträder sig för ökad internationell konkurrens, när EG-medlemskapet är ett faktum. Låt mig i all stillsamhet påpeka, att inom EG prioriteras faktiskt bl.a. bergstrakter och öar, så att den produktion som finns där också skall högförädlas på plats för att minska onödiga fraktkostnader.

I sammanhanget bör också framhållas som en mycket stor plusfaktor att Romabruket har löst sin miljösituation, medan alla bruken i Skåne går på dispens från miljölagstiftningen. Det är värt att notera.

Herr talman! Jag har förståelse för statsrådets inställning i huvudfrågan, att detta i huvudsak är ett ärende för de enskilda företagen, men nog hade det varit till fördel om regeringen, med visst ägarintresse i Procordia, kunde förmå Sockerbolaget att visa sitt samhällsansvar och medverka till att sock-

erproduktionen kunde bli kvar på Gotland. I annat fall ser jag fram mot det förslag till konkurrenslagstiftning som för närvarande bereds i regeringskansliet. Jag har för avsikt att återkomma i denna fråga då, om inte förr.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 32 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Först tycker jag att man skall ha klart för sig att Sockerbolaget självfallet skall bedriva sin verksamhet så rationellt som möjligt. Bolaget har självfallet skäl att försöka hålla sin kostnadsnivå så låg som möjligt med tanke på den ökande konkurrens som det kommer att utsättas för.

När det gäller statens ägarandel i Procordia vill jag påpeka att staten sedan gammalt – det är ju egentligen det gamla Statsföretag sammanslaget med det f.d. Volvodominerade Pharmacia – äger 33 % av aktiekapitalet och har 43 % av rösterna; Volvo har ungefär 43 % av rösterna och aktiekapitalet. Bolaget är börsnoterat. Staten kan inte gå in och dirigera vad bolaget skall göra eller inte göra. Aktiebolagslagen ställer entydigt krav på styrelsen i ett bolag att sköta bolaget på bästa sätt och med bolagets bästa för ögonen. Det är i synnerhet viktigt när det är ett bolag med flera ägare och självfallet när det finns många tusentals små aktieägare och företaget dessutom är börsnoterat. Vägen att ingripa via staten, via ordergivning eller direktiv till Procordia, dvs. vägen att ingripa via statens ägarandel, står alltså inte öppen.

Jag noterade i mitt svar att näringsfrihetsombudsmannen gentemot konkurrenslagstiftningen hade prövat Sockerbolagets ovilja att sälja sockerbruket på Gotland. Jag vill poängtera att de borgerliga partierna i näringsutskottet vid den här tiden föregående år tog initiativ till tilläggsdirektiv till konkurrenskommittén, bitvis i strid med den dåvarande majoriteten i kammaren. Vi fick till slut ändå igenom att konkurrenskommittén skulle få direktiv om att man i extrema situationer med marknadsdominans som var skadlig skulle kunna bryta upp existerande företagskombinationer.

Konkurrenskommittén har kommit tillbaka med ett sådant förslag. Det bereds för närvarande i departementet, och vi räknar med att kunna lämna någon form av förslag, i varje fall till lagrådet, under våren, i allra bästa fall till riksdagen under innevarande termin. Propositionen kommer att läggas fram allra senast i augusti.

Vi räknar med att den nya konkurrenslagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1993. Då öppnas nya möjligheter att via gällande konkurrenslag komma till rätta med den här typen av problemställningar.

Jag uppskattar självfallet att det finns andra som är intresserade av att driva sockerbruket i Roma. Men det måste, med nuvarande lagstiftning, grundas på någon form av frivillig överenskommelse mellan parterna i och med att nuvarande konkurrenslag inte medger något annat.

Anf. 33 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Statsrådet säger att Sockerbolaget självfallet skall ha rätt att bedriva sin verksamhet så rationellt som möjligt. Det är ju inte heller det som har ifrågasatts. Sockerbolaget har ju av sagt sig den här verksamheten – det vill inte längre bedriva den. Varför skall bolaget ha rätt att utöver att bestämma om sin egen verksamhet bestämma om andras? Det är ju vad det handlar om i det här fallet – man tillåter inte heller någon annan att försöka

driva den här verksamheten, därför att det skulle kunna innebära en konkurrens med Sockerbolagets kvarvarande bruk i Skåne. Det är en fullkomligt oacceptabel situation att Sockerbolaget på det här sättet försöker behålla dominansen över en marknad.

Jag tycker inte heller att det är riktigt att säga att de tilläggsdirektiv till konkurrenskommittén som statsrådet talar om svarar mot just den här situationen. Det handlar ju i det här fallet inte om att bryta upp Sockerbolagets verksamhet. Det kanske i och för sig kan bli nödvändigt med tanke på dess fortsatt stora dominans, men här handlar det om möjligheten för någon annan att bedriva den verksamhet som Sockerbolaget inte längre är intresserat av.

Om jag förstått statsrådet rätt innebär hans svar att det vid ingången av 1993 finns en ny konkurrenslagstiftning. Jag får verkligen hoppas att den nya regeringen inte ger vika för de starka intressegrupperingar som nu börjar mullra om att det inte alls är nödvändigt med någon förändring av den svenska konkurrenslagstiftningen. Men jag utgår från att regeringen kommer att se till att vi får en skärpt konkurrenslagstiftning. Avser statsrådet med sitt svar att man vid ingången av 1993 kommer att kunna göra någonting åt den konkreta situationen när det gäller sockerbruket på Gotland?

Anf. 34 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Det är inte svårt att hitta argument för att bevara sockerbetsodlingen och sockernäringen på Gotland. Problemet är att det inte hjälper hur mycket vi än för fram de argumenten eller hur mycket vi protesterar på Gotland. Det är tydligen så att i varje fall alla större politiska krafter här i landet gemensamt har kommit fram till att det inte går att rädda bruket. I den situationen drar näringsministern och jag möjligen litet olika slutsatser, kan jag tänka mig.

Det förslag om ändring av konkurrenslagstiftningen som näringsministern tog upp är såvitt jag förstår inte heller aktuellt, eftersom det över huvud taget inte kommer att träda i kraft förrän nästa år. Det skall då föreligga en helt ny situation för att vi skall kunna dra nytta av den lagstiftningen, och det är ju högst tveksamt.

Jag vill ta upp ännu en sak i näringsministerns svar, och det är övergångstiden. I svaret skriver statsrådet att övergångsperioden sträcker sig längst t.o.m. 1995 års sockerkampanj. Låt mig då, herr talman, påminna om att riksdagen vid sitt beslut i frågan uttalade, och jag citerar nu jordbruksutskottets betänkande 1990/91:JoU25: Regeringen bör återkomma till riksdagen i det fall problem skulle uppstå att få fram alternativ sysselsättning. – Regeringen har väl inte glömt det tillkännagivandet?

Anf. 35 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Om Sockerbolaget nu väljer att avveckla sockerbruket till en kostnad av 50–60 miljoner och om alternativen inte finns, inte är färdiga eller inte är ekonomiskt bärkraftiga berörs tusentalet gotländska hushåll. Trots den stora arbetsmarknadspolitiska insats som har gjorts på Gotland under hösten är det 4 500 arbetssökande på Gotland i en total arbetskraft på 29 000 personer.

Situationen är alltså mycket allvarlig. Den här frågan måste få en positiv lösning. Jag tycker då att Arlas intresse för sockerbruket är en god affärsidé. Det är en typ av initiativ som det borde finnas fler av i dag.

Jag ser framöver möjligheter att när den nya lagstiftningen kommit till stånd ta upp den här frågan i en ny omgång. Jag skulle vilja vädja till näringsministern att ta sig an den här frågan med all möjlig handlingskraft från regeringens sida, om inte förr så då.

Frågan finns i dag på regeringens bord så till vida att ett enat Gotland har skrivit ett brev till statsministern. Alla politiska partier och de fackliga organisationerna har där i stor enighet beskrivit situationen. Därför utgår jag från att sista ordet inte sägs här och nu.

Anf. 36 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Självfallet kommer vi att följa de beslut och de direktiv som kommer från riksdagen – det ligger i sakens natur.

När det gäller Sockerbolaget och dess möjligheter att bestämma över andras agerande vill jag säga att det naturligtvis är fritt för andra att bygga upp nya sockerbruk. Men vad det nu är fråga om är såvitt jag förstår att Arla vill ta över Sockerbolagets sockerbruk, som bolaget har för avsikt att lägga ned. I den situationen krävs det någon form av frivillig överenskommelse, i och med att det inte finns möjlighet för staten att som minoritetsägare i ett delägt bolag gå in och beordra bolaget, som är börsnoterat, att göra det ena eller andra.

Dessutom är nuvarande konkurrenslagstiftning svag. Det är därför vi från borgerlig sida har drivit kravet om skärpningar i konkurrenslagstiftningen. Vi driver den frågan hårt för att snabbt få fram den nya konkurrenslagstiftningen, som direkt skall göra det möjligt att framtvinga den här typen av lösningar, som skapar konkurrens och en mer fungerande marknad. Därmed borde den göra det möjligt att göra någonting på Gotland.

Anf. 37 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Även om näringsministern nu i sin senaste replik uttryckte sig något tydligare tycker jag inte att det var tydligt nog. Skall vi tolka näringsministerns ord så, att när den nya konkurrenslagstiftningen 1993 har införts kommer det att bli möjligt för andra intressenter att ta över och driva verksamheten vid sockerbruket på Gotland? Kommer regeringen att använda lagstiftningen på det sättet, kommer man att se till att den följs och får de här konsekvenserna?

Anf. 38 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Roma sockerbruk befinner sig egentligen i en fullständigt absurd situation. Bruket är inte olönsamt, det är effektivt, det har en duktig och stabil arbetsstyrka, det är ur miljösynpunkt kanske det bästa, med ett helt slutet vattensystem, produktionskostnaden ligger inte högre än för andra bruk, betan passar utmärkt att odla på Gotland och går bra in i det system med kreaturshållning som finns, osv. Ändå döms bruket ut av konkurrensskäl.

Om jag inte alldeles har missuppfattat näringsministern finns det inte bara

formella skäl till att man har sagt att den här utvecklingen är okej, utan det här är en utveckling som är acceptabel också därför att vi enligt regeringens uppfattning skall ha en bättre struktur på vårt näringsliv. Jag har svårt att förstå att man gör så, och jag blir skrämmd vid tanken på våra andra förädlingsindustrier på Gotland. Det kan ju bara inte vara så att Gotland ligger fel för att ha livsmedelsindustri; det skulle vara förödande.

Avslutningsvis tycker jag att det skulle vara intressant att få någon kommentar av näringsministern till just det problemet och kanske ett litet råd att ta med hem.

Anf. 39 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I en marknadsekonomi ligger det i sakens natur att fristående bolag själva fattar beslut om vad som är rationellt, riktigt och bäst för bolaget. Om förädlingsindustrierna anser det vara rationellt och riktigt att driva industrier på Gotland kommer de säkerligen att göra det, men det kan inte vara en sak för regering och riksdag att pröva om varje enskild industrianläggning är lönsam på det ena eller andra stället.

Annika Åhnberg frågade om införandet av den skärpta konkurrenslagstiftningen. Det förutsätter självfallet att vi får stöd i riksdagen för denna skärpning av konkurrenslagen, som i så fall skulle gälla fr.o.m. den 1 januari 1993. Sedan är det upp till de konkurrensvårdande myndigheterna – det blivande konkurrensverket, som även näringsfrihetsombudsmannen enligt vad som föreslås skall inordnas i – att ta ställning till de här frågorna. Men vi har då skapat verktygen för dem att åstadkomma en rejäl och fungerande konkurrens. Jag är mycket optimistisk om deras ambitioner och vilja att verkställa detta, om de får verktygen.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:54 om Nordirland och de mänskliga rättigheterna

Anf. 40 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Ingbritt Irhammar har i en interpellation frågat om jag i lämpligt sammanhang ämnar aktualisera händelser och frågeställningar rörande rättsöverträdelser av brittiska säkerhetsstyrkor på Nordirland, med representanter för Storbritanniens regering.

Kännetecknande för dagens konflikt på Nordirland är att den har fortgått under flera decennier utan att parterna har förmått lösa dess grundläggande problem: hur få Nordirlands befolkning att mönstra kraft nog för att bryta med sekelgamla ömsesidiga fiendebilder, och jämka samman till synes oförenliga ståndpunkter om Nordirlands tillhörighet. Skall öns norra del förenas med Irland, såsom de irländska nationalisterna önskar? Eller skall den förbli en del av Storbritannien, som Nordirlands unionister vill?

De brittiska och irländska regeringarna har i ett avtal från 1985, det s.k. Hillsborough-avtalet, för sin del utfäst sig att stödja en återförening på fredlig väg om och när en majoritet av Nordirlands befolkning så önskar. De

båda regeringarna noterade samtidigt att denna förutsättning då ännu inte förelåg.

Otaliga försök har gjorts att förmå de irländska nationalisterna, vilka hämtar sitt stöd bland Nordirlands katolska minoritet, och unionisterna, vars stöd kommer från Nordirlands protestantiska majoritet, att lösa sin konflikt. Men försöken har var gång stupat på den ena eller andra partens ovilja eller oförmåga till kompromiss och försoning. Och i kompromisslöshetens spår har en förskräckande cykel av våld och motvåld kunnat registreras. Enbart 1991 har över 90 personer dödats i Nordirland i terrordåd.

Våldet har inte sällan drabbat befolkningen urskillningslöst. Provisoriska IRA, en irländsk nationalistisk terrorgrupp, har exempelvis använt sig av såväl s.k. "mänskliga bomber" som av bombdåd på offentliga ställen såsom regeringsbyggnader, varuhus och järnvägsstationer, och detta även i andra delar av Storbritannien. Den s.k. Ulster Volunteer Force och andra unionistiska terrorgrupper, har å sin sida också trappat upp våldet. Samtidigt bör man komma ihåg, att dessa våldsgrupper är mycket små, men väl synliga, element i det nordirländska samhället. Detta är en aspekt som inte alltid uppmärksammas.

Den svårlösta konflikten drabbar en av Europas äldsta rättsstater. I den konfliktladdade situationen på Nordirland har understundom också rättsstatens normala spelregler kommit att överträdas. Detta är självfallet alltid betänkligt, var det än sker. Men det bör tilläggas att såväl den brittiska regeringen, som de rättsvårdande instanserna själva, också på olika sätt visat vilja att komma till rätta med påtalade rättsöverträdelser.

Den brittiska regeringen har under senare år och i nära samarbete med Irlands regering gjort aktningvärda försök att lösa konflikten. Den har bl.a. satsat på ekonomiska program som också gynnar Nordirlands eftersatta katolska minoritet. Regeringen lyckades under våren 1991 för första gången på många år att förmå unionister och nationalisterna att sätta sig ned vid samma förhandlingsbord för en dialog om bl.a. självstyre för Nordirland. Samtalen suspenderades tills vidare, sedan det visat sig att tillräcklig vilja till nytänkande och kompromisser ännu inte fanns hos alla parter. Men samtalen representerade ändå något nytt, positivt och viktigt i denna långa konflikt. Och ansträngningar görs för att åter få dem i gång.

Jag anser självfallet att dessa konstruktiva försök att bryta våldets och misstrons onda cirklar är värda omvärldens och vårt eget stöd. Det är främst detta synsätt som regeringen bör företräda när den nordirländska konflikten berörs vid samtal med de brittiska och irländska regeringarna. Förhandlingar, ej gevärskulor eller hemmagjorda bomber, är den enda väg på vilken Nordirlands förödmärdade befolkning kan uppnå fred.

Anf. 41 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Tack för svaret på min interpellation. Men jag vill inledningsvis säga att jag inte tycker att jag har fått ett tydligt svar på min fråga, och därför är jag inte heller helt nöjd med svaret. Jag frågade om man från svenska regeringens sida i lämpligt sammanhang tänker aktualisera olika händelser och frågeställningar med representanter för Storbritanniens rege-

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

ring vad gäller brott mot mänskliga rättigheter begångna av brittiska staten och brittiska soldater – brott som skett på Nordirland.

Jag får till svar att svenska regeringen i sina kontakter med brittiska myndigheter snarare ämnar ta upp frågan om möjligheter att på fredlig väg via förhandlingar söka lösa den mångåriga konflikten och att ge stöd för en sådan process. Det är egentligen inte svar på min fråga. Däremot är det en viktig information och ett viktigt ställningstagande från vår regerings sida om att vi skall stödja en fredsprocess på Nordirland. Det är något som jag självfallet ställer mig helt bakom.

Jag är inte heller ute efter att man skall ta ställning för den ena eller den andra parten i denna konflikt. Det vill jag också poängtera. Det är för mig helt klart att båda sidor i konflikten gör sig skyldiga till allvarliga övergrepp och har gjort så i flera år. Konflikten på Nordirland har t.ex. åter trappats upp – precis som framgick av svaret – efter det att fredssamtalen mellan de politiska parterna på Nordirland, den brittiska regeringen och regeringen i Dublin, som skett inom ramen för det engelsk-irländska fördraget från år 1985 bröt samman förra sommaren. Protestantiska extremister har varit nästan lika aktiva som IRA, och därmed har också de värsta farhågorna vad gäller våldsaktiviteter besannats efter det politiska sammanbrottet.

Som jag sade tidigare är jag alltså inte ute efter att man skall ta ställning för den ena eller andra sidan i konflikten. Båda sidor begår allvarliga våldsbrott som måste kritiseras. Men som jag uttalar i min interpellation är det skillnad på när enskilda människor, resp. olika organisationer begår brott mot mänskliga rättigheter och internationella konventioner jämfört med när en stat begår samma brott. Särskilt anmärkningsvärt är att Storbritannien, som är en av våra äldsta rättsstater i Europa men också i världen, begår dessa brott mot mänskliga rättigheter.

Amnesty International har som jag nämnde i min interpellation kritiserat olika övergrepp av brittiska staten på Nordirland. Det har gällt misshandel, omtvistade rättegångar, tortyr av misstänkta terrorister i häkte men kanske framför allt upprepade fall av dödsskjutningar. Amnesty har också sedan 1985 upprepade gånger krävt att den brittiska regeringen skall inrätta en oberoende juridisk undersökning av samtliga dödsskjutningar sedan 1982. Det är nödvändigt att få kartlagt alla fakta och värdera de i sammanhanget aktuella lagarna och undersökningsprocesserna. Enligt Amnesty är bl.a. de lagar som reglerar beväpnad brittisk personals användande av dödligt våld ineffektiva och vagt formulerade i jämförelse med internationella konventioner.

Jag tror nog att vi är flera som har hört talas om eller kanske sett filmatiseringen av fallet med de sex fångarna som 1975 dömdes för sprängattentatet i Birmingham, de s.k. Birmingham's six. De hade dömts på felaktiga bevis vid rättegången. Fångarna hade misshandlats, och beaktelsen och bevisföringen hade fabricerats. Dessa numera ganska kända personer är tyvärr inte de enda som har drabbats av bristen på rättssäkerhet i Storbritannien. Flera liknande uppmärksammade fall har skett. Det är den här typen av övergrepp som jag menar att vi från svensk sida bör ta upp med den brittiska staten. Det är viktigt att stödja fredsprocessen, men det stödet får inte utesluta att man kritiserar brott mot mänskliga rättigheter, särskilt när de begås av en

stat. Det är särskilt viktigt att vi betonar vikten av att Storbritannien respekterar de konventioner som man har undertecknat.

Jag vill därför än en gång ställa frågan om det inte vore lämpligt att vi samtidigt som vi stödjer fredsprocessen även skulle ta upp de brott som begås. Det är viktigt att vi vågar göra det, även gentemot en erkänd gammal rättsstat som Storbritannien, och påtala de brott som begås.

Anf. 42 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! En långvarig och allvarlig konflikt pågår på Nordirland. Vi har all anledning att oroa oss för den i Europa. Inte minst med tanke på den integration och det samarbete som skall gälla i Europa bör vi också se till att lösa de konflikter som har pågått under mycket lång tid. Det gäller konflikten både på Cypern och på Nordirland. Det har nu tillkommit nya konflikter, men det gäller också att uppmärksamma de gamla.

I svaret tar utrikesministern mest upp hur man skall lösa situationen rent politiskt. I botten finns dock sociala problem, och mycket handlar om sociala orättvisor gentemot en minoritet på Nordirland. Arbetslösheten har t.ex. förfärande höga siffror inom katolska områden. Det finns en stor skillnad när det gäller rätten till arbete. Det finns de som aktivt har verkat för att man inte skall diskrimineras på grund av sin religion, utan att alla skall ha samma rätt till arbete. Tidigare fick man till myndighet ange vilken religion man har när man skulle anställas. Denna bestämmelse har nu tagits bort. Man kan ändå se vilken grupp en person tillhör, eftersom samhället i sig är så uppdelat att bara adressen talar om huruvida man är katolik eller protestant.

Jag tycker att det är viktigt att, precis som Ingbritt Irhammar sade, vi tar upp denna konflikt också internationellt.

I september förra året var jag som observatör på ESK-konferensen i Moskva, som gällde den mänskliga dimensionen. Där tog den engelska delegationen själv upp Nordirlandsproblemet. Jag tycker att det är väldigt bra att frågan lyfts fram i internationella sammanhang. Tidigare har det hävdats att detta är ett internt problem, inte något internationellt. Det vore bra om också Sverige deltog i en sådan debatt och pressade på så att det blir fredsförhandlingar där man inte bara försöker lösa de politiska problemen utan också lyfter fram de sociala problem som ligger i botten.

Själv träffade jag en katolsk kvinna förra sommaren som hade deltagit i en demonstration för just mänskliga rättigheter. Hon hamnade i fängelse och satt där ett halvår. Så det begås många brott mot mänskliga rättigheter på olika plan.

En annan sak som jag själv har tagit upp vid flera tillfällen gäller plastkuler som används mot befolkningen. Det är England och Israel som använder sig av den här typen av vapen, som inte anses vara inhumana. Men det har hänt, inte minst i Nordirland, att barn har dödats av dessa plastkuler, eftersom det finns en stålkula inuti plastkulan. Och det är inte så att man bara skjuter under knähöjd, utan man har faktiskt skjutit i huvudhöjd och dödat barn. Inte heller har det varit så att barn har befunnit sig i kravallsituation.

För ett par år sedan var det kvinnor här i riksdagen som just berättade om

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

dess händelser. Det bör vi reagera på, och vi måste försöka få till stånd ett förbud mot den typen av vapen. De hör inte hemma i civiliserade samhällen.

Anf. 43 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar för de synpunkter som Ingbritt Irhammar och Ingela Mårtensson har framfört här. Jag skall ha dem i minnet när jag har överläggningar med mina brittiska kolleger.

Jag vill tillägga till det jag sade tidigare i mitt skrivna svar, eftersom jag tycker att det är mycket viktigt med tanke på att vi som svenska parlamentariker träffar brittiska parlamentariker, att den brittiska regeringens politik i Nordirland faktiskt regelbundet granskas av parlamentet. Den lagstiftning som är basen för direktstyret och för säkerhetspolitiken är tidsbegränsad och förutsätter alltså en årlig översyn av situationen, tillämpningen och eventuella ändringsbehov. En större ändring genomfördes då Northern Ireland Act 1991 ersatte en rad tidigare lagar. Det görs alltså en årlig översyn och förs en debatt i det brittiska parlamentet. Detta är viktigt för oss att komma ihåg i det här sammanhanget.

Anf. 44 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det är bra att Margaretha af Ugglas tänker ta med sig våra synpunkter. Då utgår jag ifrån att dessa frågor kommer att lyftas fram.

Jag skulle vilja tillägga en fråga som jag tycker också bör tas upp i detta sammanhang och som vi naturligtvis själva som riksdagsledamöter bör diskutera öppet, inte bara här i Sverige utan också internationellt. Det gäller det som nämndes på radion i Ekot i morse, som var nytt för mig men som visar att brott mot mänskliga rättigheter bör uppmärksammas på många områden, nämligen nyheten att den brittiska staten har exporterat tortyrutrustning till länder som begår brott mot mänskliga rättigheter. Jag tror att det handlade om fotbojor, elektriska stolar och annan utrustning som kan användas på fångar och som har använts i länder som är kända för att begå brott mot mänskliga rättigheter. Detta bör vi ta upp och ventileras.

Nu handlar mycket om vår europeiska säkerhet, om att vi skall föregå med gott exempel och om att europeiska stater tillsammans skall hjälpas åt att lösa säkerhetsproblemen. I detta ingår självfallet oroligheter i vår närhet, där verkligen oroligheterna i Nordirland ingår. Samtidigt måste vi ha förståelse för svårigheterna att lösa denna långvariga konflikt. Vi skall inte dra oss för att diskutera den. Därför är jag glad för det svar som Margaretha af Ugglas har lämnat.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellationerna 1991/92:72 och 73 om freds- och nedrustningspolitiken

Anf. 45 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Maj Britt Theorin har under rubriken "Bocken till trädgårdsmästare" ställt en rad frågor till mig om regeringens nedrustningspoli-

tik och i det sammanhanget kritiserat vissa uttalanden av FOA-forskaren Ingemar Dörfer, som jag avser knyta till utrikesdepartementets nya idé- och analysgrupp som säkerhetspolitisk analytiker.

För det första frågar Maj Britt Theorin om jag kommer att se till att "Sverige lämnar den förtunnade värld av FN-stadga och resolutioner". Hon undrar för det andra på vilket sätt jag tänker "fastställa förutskickade förändringar i säkerhets-, freds- och nedrustningspolitiken i regeringen och i riksdagen". Vidare frågar hon om jag "maktfullkomligt kommer att föreslå att freds- och nedrustningsfrågorna inte längre brett förankras parlamentariskt genom nedrustningsdelegationen". Slutligen undrar hon om "den moderata nedskärningen av stödet till fredsorganisationer har stöd i hela regeringen".

Pierre Schori har i en interpellation i samma ämne och med samma bakgrund frågat mig om vissa uttalanden som Ingemar Dörfer gjort i och i anslutning till sin bok "Nollpunkten" representerar regeringens och min egen uppfattning. Jag väljer att besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Vad Maj Britt Theorins frågor beträffar kan jag inledningsvis upplysa henne om att FN, som jag sagt i flera av mina tal under hösten, förblir en av hörnpelarna i vår utrikespolitik.

Vad avser förändringar och nya initiativ i säkerhets- och nedrustningspolitiken kommer dessa på vanligt sätt att debatteras i riksdagen. Jag vill också erinra om utrikesnämndens roll i sammanhanget. I riksdagens allmänpolitiska debatt den 17 oktober tillkännagav jag att jag mot bakgrund av den snabba utvecklingen i vår omvärld fann det motiverat att göra en översyn av nedrustningspolitiken. Den expertgrupp som tillsattes för att genomföra denna översyn och utforma rekommendationer för det fortsatta arbetet framlägger inom kort sin rapport. På grundval av gruppens analyser och rekommendationer kommer jag att presentera mina egna slutsatser. Regeringens nedrustnings- och säkerhetspolitik kommer att som brukligt är ingå i regeringens utrikespolitiska deklaration till riksdagen och bli föremål för sedvanlig debatt i anslutning härtil.

Regeringen anser att det är viktigt att den svenska säkerhets- och nedrustningspolitiken har parlamentarisk förankring. Centralt förblir härvidlag utrikesutskottet. I övrigt kan dessa ämnen diskuteras i olika former. ESK-samarbetet öppnar en ny parlamentarisk dimension på detta samråd. Vi avser att återkomma till frågan när rekommendationerna för den framtida nedrustningspolitiken presenteras.

Som framgår av budgetpropositionen föreslår regeringen att anslaget "Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m.m.", från vilket stödet till fredsorganisationerna utgår, skall belöpa sig på 24 milj.kr. nästa budgetår. Som jag sade för en månad sedan som svar på en fråga av Ingela Mårtensson har anslag till fredsorganisationerna nu beviljats under nästan tio år utan att någon utvärdering gjorts. Den översyn av nedrustningspolitiken som jag nyss nämnde kommer att vara vägledande när det gäller att bedöma de krav som i det förändrade utrikespolitiska läget ställs på forskning, studier och informationsverksamhet på nedrustningsområdet.

Som svar på Pierre Schoris frågor vill jag bara i korthet konstatera att docent Ingemar Dörfer först i februari i år kommer att vara anställd på UD.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Uttalanden som han gjort dessförinnan representerar således inte någon annan än honom själv.

Vad gäller frågan om Dörfers anställning på UD föregicks Pierre Schoris och Maj Britt Theorins interpellationer av ytterligare ett antal uttalanden om Dörfers person i pressen. Enligt Svenska Dagbladet den 10 december ansåg Schori det omdömeslöst att anställa Dörfer "som nu kravlar fram från katakomberna". Han hävdade att Dörfer representerar en extrem ytterkantspolitik och "spottar på allt vad UD har sysslat med under årtionden". Att sätta in en sådan person på UD är inte bra för moralen där, sade Schori till Svenska Dagbladet. Maj Britt Theorin uttalade till samma tidning att hon ansåg det förvånande och provocerande att anställa "en sådan udda person som Ingemar Dörfer" på UD.

Dessa uttalanden är anmärkningsvärda av flera skäl.

För det första har de en obehaglig ton av personangrepp.

För det andra finner jag det anmärkningsvärt att företrädare för oppositionen skall försöka bestämma vilka rådgivare regeringen önskar begagna sig av. Det är ett vedertaget inslag i svensk parlamentarism att detta är regeringens prerogativ.

I december 1971 kritiserade riksdagsledamoten Bertil Måbrink, vpk, dåvarande försvarsministern Sven Andersson för att han hade låtit Ingemar Dörfer ta del av vissa uppgifter om Viggenprojektet. Liksom Sven Andersson går jag gärna i god för Dörfers kompetens som forskare. Dörfer har en fil.kand. och en pol.mag. från Lunds universitet, en doktorsgrad från Harvard University i USA och han är docent i statskunskap vid Uppsala universitet. Han har en rad internationella utmärkelser som forskare och är exempelvis den ende svensk, förutom Walter Korpi, som varit German Marshall Fund Fellow och den ende svensk, jämte Olof Lagercrantz och Anders Åslund, som varit Fellow vid Woodrow Wilson International Center for Scholars i Washington.

Dörfer har varit i statens tjänst sedan 1971, då han anställdes av dåvarande statssekreteraren Anders Thunborg som sakkunnig i försvarsdepartementet. Han arbetade där till 1974, då han blev laborator vid Försvarets forskningsanstalt.

Jag skall inte här gå in på Dörfers åsikter och bedömningar i olika säkerhets- och nedrustningspolitiska frågor genom åren, utan nöja mig med att konstatera att vad som i första hand tycks ha utlöst Pierre Schoris och Maj Britt Theorins bannbullor är att han i sin bok Nollpunkten och senare i radio-programmet Kanalen har uttryckt åsikten att västmakernas strategiska doktrin haft en fredsbevarande funktion och medverkat till sammanbrottet av den sovjetiska militärapparaten. Omvänt har han kritiserat doktriner som vänt sig mot västmakernas kärnvapeninnehav och Norges och Danmarks NATO-medlemskap. Dörfers åsikter om kärnvapenavskräckningen är allmänt spridda ute i världen och knappast förgripliga. Exempelvis har våra NATO-anslutna grannländer byggt sin säkerhet på denna doktrin.

Jag anser det vara av värde att på UD ha experter som är väl förtrogna med den internationella debatten i dessa frågor i en tid av stora förändringar i den säkerhetspolitiska miljön. Då vi nu skall inrikta våra krafter på att bygga upp en ny säkerhetsstruktur i Europa och nya och stabilare globala

säkerhetsregimer i det kalla krigets spår, krävs i många avseenden ett nytänkande. Vi vill därför till vår idé- och analysgrupp knyta de mest kompetenta krafter som finns tillgängliga och ha skilda åsikter och bedömningar som underlag för våra ställningstaganden.

Jag skulle vilja avsluta mitt svar på Maj Britt Theorins och Pierre Schoris interpellationer med ett citat från Voltaires essä om toleransen: "Tänk själva och låt också andra få privilegiet att göra det!"

Anf. 46 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på mina frågor. Tyvärr har utrikesministern valt att endast svara på någon av mina fyra frågor.

I valet i höstas fick moderaterna 21 %, men agerar också i utrikes- och fredsfrågor som om de hade egen majoritet. Det är på sin plats att påminna om att det är just moderaterna – som tidigare målt sig ur den breda majoriteten mellan socialdemokrater, centern och folkpartiet om utrikes-, freds- och nedrustningspolitiken – som nu maktfullkomligt formar en ny politik för Sverige. Men var finns centern, folkpartiet och kds? Delar de moderaternas syn på detta och deras agerande?

Svensk freds- och nedrustningspolitik har hittills under snart 30 år varit förankrad i riksdagen genom att oppositionen hela tiden informerats om och haft möjlighet att påverka den. Om jag inte är fel underrättad skedde detta under Alva Myrdals tid genom Waldemar Svensson i Ljungskile och Ivar Virgin, folkpartiet och moderaterna, som båda aktivt deltog i nedrustningskonferensen i Genève.

1976 formaliserades detta oppositionens inflytande genom riksdagens beslut om en nedrustningsdelegation, vars uppgift bl.a. varit att utforma nedrustningsavsnittet i FN-instruktionen. Tanken bakom var självklar. Dessa frågor är alltför viktiga för Sverige för att tillåtas vara en majoritetens maktpolitik. Men just en sådan maktpolitik ser vi nu ta form. Frågan är om ens de övriga regeringspartierna får vara med, när 21 % sätter sig på 79 %.

Men det kommer säkert ett liv även efter en moderatledd regering.

I den förändrade internationella miljön ställs svensk nedrustningspolitik inför nya frågor och utmaningar, säger utrikesministern i budgeten. "Det ställer höga krav på kunskaper och analys. Jag har mot denna bakgrund tillsatt en expertgrupp inom UD som skall granska nedrustningspolitiken och utforma rekommendationer för resten av 90-talet." Det betyder att tjänstemän och moderata politiska rådgivare, inte parlamentariker, skall forma politiken.

Vi inom parlamentet skall enligt utrikesministern nöja oss med att på sedvanligt sätt diskutera dessa frågor i riksdagen, när väl regeringen talat om vad den tycker. Jag antar att vi skall vara tacksamma för att vår parlamentariska rätt att yttra oss i utrikesutskottet kvarstår.

Eftersom utrikesministern inte svarar på min fråga ställer jag den på nytt: Kommer utrikesministern maktfullkomligt att föreslå att freds- och nedrustningsfrågorna inte längre brett förankras parlamentariskt genom nedrustningsdelegationen?

Nu är inte freds- och nedrustningspolitiken statisk. I takt med de positiva förändringarna mot en kraftig, såväl ensidig som förhandlad nedrustning,

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

har, vilket självfallet måste ske, svensk nedrustningspolitik analyserats och förändrats. Men huvuddelen av alla kärnvapen och konventionella vapen finns fortfarande kvar.

Kärnvapenprovstopp, totalförbud mot kemiska vapen, marin kärnvapen-nedrustning, icke-spridningsavtal, begränsning av internationell vapenhandel kräver alla internationella avtal och internationell kontroll och kan varken lösas genom bilaterala avtal eller, som det numera heter, genom "en politik med klar europeisk identitet".

De nya frågorna och utmaningarna ställer höga krav på kunskaper och analys, säger vidare utrikesministern. Och, skulle jag vilja tillägga, gott om-döme. Med rätta ifrågasätts nu allmänt utrikesministerns val av rådgivare, Ingemar Dörfer, som bl.a. skall utforma regeringens freds- och nedrustningspolitik.

Utrikesministern försöker utnyttja förre försvarsministern Sven Andersson när hon går i god för Dörfers kompetens som forskare. Det är minst sagt magstarkt. Sven Andersson gick aldrig i god för Ingemar Dörfers kompetens då och skulle med säkerhet heller aldrig göra det i dag.

Utrikesministern säger sig inte vilja gå in på Dörfers åsikter, men tar åtminstone avstånd från hans uppfattning att Sverige måste lämna sin förtunnade värld av FN-stadga och resolutioner. Det är klokt. I övrigt syns hon ändå stödja Dörfers minst sagt extrema synpunkter.

Reaktionen mot Dörfer grundar sig på hans allmänna rykte och dåliga om-döme, senast kraftigt förstärkt av den på Timbros förlag utgivna, slarviga politiska pamfletten, präglad av arrogans, motsägelser och felaktigheter.

Inga Thorsson har i en skarp vidräkning i tidningen Broderskap visat på ett femtontal sakliga felaktigheter i boken. Dörfer är kroniskt vårdslös med språket, säger hon. Den som anlitas av utrikesledningen som säkerhetspolitisk rådgivare bör kunna använda ett stringent språk, vårda sig om sina uppgifter. Han bör vara allmänt betrodd. Det är icke Dörfer. Därför är hans utnämning ett misstag av utrikesministern, säger Inga Thorsson, och jag instämmer.

Utrikesministern har anfört att Dörfer är en välkänd internationell säkerhetspolitisk forskare. I så fall i mycket begränsade, troligen högerextremkretsar. Men varken de mest framträdande säkerhetspolitiska forskarna eller experterna i USA, Sovjet, Västtyskland, Italien, Indien, Frankrike, Argentina, FN eller ens högerregeringens säkerhetspolitiske rådgivare i England känner till honom.

Jag delar däremot utrikesministerns uppfattning om värdet av experter på UD som är väl förtrogna med den internationella debatten och att det efter det kalla kriget krävs ett nytänkande. Men varför då välja en det verkligen kalla krigets företrädare, som Ingemar Dörfer? Jag betvivlar att han är väl förtrogen med den internationella debatten. Han är det i vart fall inte med den debatt som inte stämmer med hans förlegade åsikter. Framför allt representerar han inget nytänkande.

Utrikesministern har självfallet rätt att välja sina egna rådgivare. Frågan är bara om Dörfer representerar hela regeringens tänkande. I en flerpartiregering borde det i och för sig vara de andra partierna som bevakar sin uppfattning i moderaternas formande av hela Sveriges politik.

Slutligen som Esaias Tegnér sade: Att tänka fritt är stort, att tänka rätt är större. Visst får Ingemar Dörfer tänka fritt, men frågan är om han skall göra det för UD:s räkning.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 47 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! För åhörarnas skull vill jag som konsumentupplysning säga att jag på grund av orsaker utanför min kontroll har blivit något av en följetong sedan kl. 9 i dag.

Herr talman! Jag tycker att det ligger en motsättning i det förhållandet att vi nyss med statsministern försökte utforma en gemensam grund för svensk säkerhetspolitik i samförstånd, samtidigt som vi nu skall ha en debatt om den tidigare förda politiken, som har haft ett brett stöd i denna riksdag, och den skall utsättas för krypskytte från personer i utrikesdepartementets ledning. Det är en motsättning som kanske ger uttryck för något slags retroaktiv revanschism, vad vet jag. Jag hoppas i alla fall att jag har fel.

Utrikesministern nämnde egentligen inte mina frågor. Jag citerade de synpunkter som hennes handplockade sakkunnige har gett uttryck för i en nyligen publicerad bok, och det var inte vad som helst. Han sade så här: FN är antivästligt. Olof Palme bedrev skräckpropaganda om kärnvapnens risker, så att han skrämde upp barnen. Alva Myrdal och Inga Thorsson har varit antiamerikanska. Sipri, Stockholms fredsforskningsinstitut, var i själva verket en del av den socialdemokratiska apparaten. Hade andra västländer följt Sveriges exempel i utrikespolitiken, en politik som alltså hade brett stöd här i riksdagen, hade Moskva vunnit det kalla kriget, skrivs det. Sverige borde också lämna den fiktiva FN-världen.

Det där är inte vad som helst. Det var mot den bakgrunden jag ställde min fråga, att det är en person som skall bli närmaste medarbetare till utrikesministern som kommer med dessa aparta synpunkter. Jag kan inte tolka utrikesministerns svar på annat sätt än att hon tar avstånd från dessa formuleringar. Det är bra. Det vore egendomligt annars. Sådana uttalanden och omdömen, med hela det ideologiska bagage som åtföljer dem, är som en pust från det kalla krigets katakomber. De står för värderingar som en bred riksdagsmajoritet har förkastat.

Det återstår dock det faktum att denna person som nog är en duktig räkneräknare, men en påver politruk, står för en extrem syn som inte är representativ för något parti eller för någon uttalad politisk åsikt i detta land. Utrikesministerns handplockade sakkunnige har inte presterat en enda bok om säkerhetspolitik sedan 70-talet. Det uppseendeväckande är att när han väl gör det nu vid sitt inträde i utrikesdepartementet innehåller boken alla dessa åsikter och teser som enhälligt har fördömts, inte bara av socialdemokrater utan även av Dagens Nyheter, av Expressen, av de förra utrikesministrarna Ola Ullsten och Karin Söder samt av Pär Granstedt här i riksdagen.

Ytterst handlar det om vilken signal – vi talade nyss om signaler – som utrikesministern vill ge med denna utnämning av en person som angriper Olof Palme som inte kan försvara sig och som nedvärderar allt det som utrikesdepartementet under årtionden med övertygelse hårt har arbetat för, ett utrikesdepartement som denna person nu skall tjäna. Vi vill gärna ha en utrikesminister som representerar hela landet och inte bara ett parti.

I slutet av sitt svar citerade Margaretha af Ugglas Voltaire. Jag skulle kunna svara med att travestera ett ordspråk: Säg mig vem du väljer som medarbetare, skall jag säga vem du är! Men det är kanske för grovt. Därför tar jag i stället till ett citat ur Shakespeares Julius Caesar: "Jag vill se feta människor omkring mig, slätkammat folk, som sover gott om natten. Den unge Cassius har så svultna ögon. Sådana som han har aldrig frid om de ser någonting större än de själva. Därför är de mycket farliga. Jag talar nu om sådana man bör se upp med, inte vad jag är rädd för."

Anf. 48 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i debatten för att diskutera Dörfers varande eller inte. De föregående talarna har mer erfarenhet av honom. För övrigt anser jag att den artikel som Maj Britt Theorin hänvisade till i broderskapets tidning och som jag antar att också utrikesministern har läst var en mycket bra genomgång av de faktafel som föreligger. Artikeln borde väl kanske väcka en viss betänksamhet i regeringskansliet.

Jag tänker inte citera de stora diktarna utan i all anspråkslöshet hålla mig till ett uttalande som utrikesutskottet har gjort. Jag kan inte citera ordagrant, men jag vet att utrikesutskottet under en följd av år – eller åtminstone ett par gånger under de senaste åren – enhälligt har uttalat sig för att anslaget till freds- och informationsarbete skall utgöra en promille av anslaget till försvarsbudgeten. Denna uppmaning har inte följts, och jag undrar varför.

Anslaget skall nu skäras ned med 2 milj.kr., från 26 till 24 milj.kr. Jag måste säga att jag tycker att det är fnuttigt. Jag uppfattar det hela som en politisk markering mer än att det handlar om att ta hänsyn till det statsfinansiella läget, som man skriver i budgeten. Jag tror inte att Svea rike står och faller med 2 milj.kr.

Jag är däremot alldeles övertygad om att det arbete som fredsorganisationer och folkrörelser lägger ned när det gäller att sprida information och kunskap om nedrustningens nödvändighet är mycket värdefullt. Det är snöpligt att på det här sättet dra ned på resurserna.

I interpellationssvaret sägs att den förändrade utrikespolitiska situationen kräver en översyn av nedrustningsarbetet. Den kräver väl framför allt en översyn av upprustningsarbetet i Sverige! Detta borde vara den logiska konsekvensen av de stora förändringar som sker i vår omvärld. Men den slutsatsen drar regeringen tyvärr inte. Vi diskuterade detta med statsministern tidigare i dag.

I fråga om den här översynen av anslagen undrar jag hur man tänker. Varför drar man slutsatsen att resultatet kommer att bli mindre pengar? Jag kan tänka mig att det finns anledning att vidta organisatoriska förändringar. Jag vet att många fredsorganisationer hellre skulle vilja ha ett rejält grundbidrag för att slippa hålla på att söka pengar för olika projekt, vilket medför en stor byråkrati. Den typen av förändringar kan diskuteras. Men jag har svårt att tänka mig hur man kan dra slutsatsen att det förändrade läget i världen innebär att det i dag är mindre viktigt med det upplysnings- och informationsarbete som fredsorganisationerna bedriver.

Jag skulle vilja veta om Margaretha af Ugglas tolkar det som att det nu är frid och fröjd, och att man inte längre behöver upplysa människor om att det

är nödvändigt med nedrustning – det arbetet kan läggas åt sidan. Det skulle förvåna mig mycket om det är så, men jag kan inte tolka förslaget annorlunda. Om utrikesministern på något annat sätt än att använda frasen om det statsfinansiella läget kan motivera neddragningen, vore det bra. Jag tycker att neddragningen ser väldigt illa ut, och jag kan inte tolka den annat än som en politisk markering från regeringen. Jag förmodar att även de andra regeringspartierna står bakom detta. Men samtliga partier har ju under de senaste åren varit överens om att höja anslaget. Jag undrar därför hur man resonerar. Vad motiverar denna neddragning?

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 49 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Också jag vill ta upp F3-anslaget. Jag beklagar att man nödgats skära ned det anslaget med 2 milj.kr. Detta överensstämmer inte med den princip som en majoritet i riksdagen har uttalat sig för. Det skall i ärlighetens namn sägas att inte heller tidigare regeringar har uppnått det målet. När riksdagen fattade beslutet om att riktpunkten skulle vara en promille, skulle detta vara uppfyllt 1990, om jag inte missminner mig, men så skedde inte under de tre åren. Detta försvarar emellertid inte att man nu minskar anslaget, samtidigt som man aviserar att försvarsanslaget kommer att öka. Det hela går så att säga i fel riktning, vilket jag tog upp i min fråga. Jag hoppas att detta går att rätta till framöver när statsbudgeten blir bättre, för jag inser ju det svåra ekonomiska läge som vi befinner oss i.

Jag vill också betona fredsrörelsens betydelse. Hela samhället blir nu alltmer internationellt. Fredsrörelsen har sedan lång tid tillbaka etablerade kontakter, och den fungerar som länk mellan olika folkgrupper. Därför är det angeläget att folkrörelserna kan fortsätta sitt viktiga arbete. Det råder ju inte fred i Europa, utan det pågår väldigt allvarliga konflikter. Vi vet ju inte heller hur utvecklingen blir öster om oss. Fredsrörelsen behövs, och det är angeläget att den får ett sådant ekonomiskt bistånd att den kan bedriva sitt viktiga arbete.

Anf. 50 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Såväl Maj Britt Theorin som Pierre Schori uttrycker eger tilliten en rörande omsorg om min person. Jag tackar för det. Ni är oroliga för att jag inte skall klara att hantera rådgivare med olika synpunkter – kontroversiella synpunkter, men också kanske framåtsyftande och viktiga. Jag tror att jag kommer att klara det, och jag ser fram emot att så småningom föra debatt med er i sak. Eftersom ni ändå fört frågan till riksdagens kammare, beklagar jag en del trista personangrepp och att ni har valt att framställa interpellationer som innehåller väldigt många invektiv. Det är både tråkigt och onödigt.

På en punkt kan jag bestämt stilla Maj Britt Theorins oro. Det har aldrig varit min avsikt att nedrustningspolitiken inte skall diskuteras, debatteras och förankras parlamentariskt. Det är självklart att så skall ske. Det är mina alldeles bestämda avsikter och min bestämda vilja, samtidigt som det tillhör svensk parlamentarisk tradition.

Redan nu vill jag säga att den översyn som jag har tagit initiativ till borde vara någonting som vi i grunden kunde vara ense om att den behövdes med

tanke på den kraftigt förändrade världsbild som vi lever i och som tidigare här i dag har diskuterats. Vi befinner oss i en säkerhetspolitisk situation som är alldeles ny, både för Europa och för världen. Även svensk nedrustningspolitik måste finna en ny skärpa och effektivitet i denna förändrade värld. Det är min ambition. I anslutning till detta hoppas jag att vi skall kunna föra konstruktiva debatter och meningsutbyten om hur vi skall kunna gå vidare och hur vi skall kunna se till att Sveriges röst fortsätter att höras i dessa frågor.

På fredag kommer expertgruppens rapport som jag kommer att dra vissa slutsatser av. Jag hoppas att vi sedan kan föra en diskussion i sak. Vi har stora uppgifter framför oss på det här området. Inte minst min resa i öster har stärkt mig i uppfattningen att vi har viktiga arbetsuppgifter att ta itu med.

Till Gudrun Schyman och Ingela Mårtensson vill jag säga att nedskärningen faktiskt är en del av den allmänna budgettätstramningen. Transferringarna har inom ramen för budgetarbetet över lag drabbats av denna typ av nedskärning.

Den utvärdering som jag skulle vilja se riktas sig framöver. Hur skall detta anslag bäst hanteras? Hur skall vi bedriva verksamheten effektivast? Hur skall vi stödja de olika fredsgrupperna? Hur skall vi satsa på forskning? Den utvärderingen skall sedan bli föremål för diskussion här i kammaren och för sedvanligt samråd. Jag drar inga slutsatser av utvärderingen innan vi har diskuterat den. För mig är riksdagens utrikesutskott hela tiden det centrala forumet för dessa frågor.

Anf. 51 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Vi har en rörande omsorg, Margaretha af Ugglas, om utrikesministern, naturligtvis såsom person men huvudsakligen såsom Sveriges utrikesminister. Det är vi väldigt angelägna om, för utrikesministern representerar svenska folket. Då finns det anledning för oss att ta upp en diskussion, som ser ut att leda mot ett klart majoritetsövergrepp, och då inte bara majoritetsövergrepp utan maktfullkomlighet från ett partis sida.

Även jag ser fram mot en sakdebatt. I min interpellation tror jag mig inte kunna hitta något enda invektiv. Möjligen finns där de invektiv som Ingemar Dörfer har med i sin bok. Det är det enda citat som jag har med, men jag har inte valt att ha det.

Det är hemskt viktigt att utrikes-, nedrustnings-, säkerhets- och fredspolitik förankras parlamentariskt i riksdagen. Vad jag har frågat om är om det skall ske i den formen att regeringen deklarerar sin uppfattning och vi sedan, som det i god parlamentarisk ordning är föreskrivet, får chansen att framföra våra synpunkter i utrikesutskottet och här i kammaren, eller om regeringen vill så brett som möjligt förankra sin politik tillsammans med oppositionen, vilket socialdemokratin har gjort i över 30 års tid. Vi har funnit det viktigt och angeläget att denna politik skall ha en så bred förankring som möjligt. Det är detta som min fråga till utrikesministern gäller. Kommer regeringen att framlägga ett förslag, så att vi tillsammans med regeringen får möjlighet att diskutera den politik som regeringen avser att föra?

En översyn av nedrustningspolitiken är i allra högsta grad berättigad. Det har jag förklarat även i min interpellation. Men säger man att man lämnar

det som Ingemar Dörfer, som alltså är utrikesministerns rådgivare fr.o.m. februari månad, kallar för "FN:s förtunnade värld av FN-stadga och resolutioner", vet man inte vad man talar om. Svensk nedrustningspolitik är förankrad i FN. Jag är glad över att utrikesministern har sagt att det skall vara så även i fortsättningen.

Vi skall gärna diskutera i sak. Men det som för oss är besvärande är att utrikesministern har valt en rådgivare, som befinner sig så långt från dagens och framtidens verklighet som man över huvud taget kan tänka sig. Han representerar det gamla kalla krigets tänkande – inte ens det senaste kalla krigets tänkande. Han har sitt tänkande förankrat i 1970-talets politik. Vad vi behöver diskutera är de hot som vi i dag ser i den nya världen och vilka hot vi ser mot framtiden. På vilket sätt skall vi då förändra vårt tänkande så att vi både inom säkerhetspolitiken och inom nedrustningspolitiken vågar tänka annorlunda? Hur skall vi fungera och agera när det gäller makttänkande, konfliktförståelse och konfliktlösning? Det behöver vi resonera om. Men det skall ske i samråd mellan regering och opposition, inte maktfullkomligt från moderaternas sida.

Anf. 52 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Utrikesministern sade att nedskärningen av anslaget till fredsorganisationerna är en del av den allmänna nedskärningen. Det är då en bra illustration till att det inte går att göra sådana här allmänna nedskärningar av typ osthyvel eller vägghyvel utan att man tar hänsyn till innehållet i verksamheten.

Rent konkret innebär detta att en hel del fredsorganisationer och stiftelser samt freds- och konfliktforskningsinstitut svävar i okunnighet om huruvida de kan fortsätta den verksamhet som de bedriver och fullfölja en del av sina internationella samarbetsprojekt. De kommer inte att få reda på hur mycket pengar de får och i vilken form de får dem förrän någon gång i slutet av våren, kanske inte förrän riksdagen slutgiltigt har fattat beslut om budgeten. Detta innebär väldigt avbräck i den pågående verksamheten, speciellt när det gäller långsiktiga verksamheter med ett internationellt samarbete, vilket många fredsorganisationer i dag sysslar med. Då hade det varit klokare att avvakta neddragningen tills man hade gjort översynen av hur vi bäst kan främja fredsarbete framöver – om vi är överens om att det är ett bra sätt att främja fredsarbetet att låta de olika fredsorganisationerna och folkrörelserna arbeta.

Många organisationer känner en stor oro. De studerar budgeten och finner att det inte finns några anslag. De vet inte hur de skall göra med sina planer. Mycket kommer att hänga i luften, vilket är olyckligt. Jag delar utrikesministerns uppfattning att en översyn visst kan behövas. Det kanske går att bedriva verksamheten på ett effektivare sätt än hittills, framför allt om man slopar förfarandet med att organisationerna ständigt skall söka anslag för projekt. Organisationerna lägger ner en vansinnig massa tid på att skriva ansökningar och fylla i papper före, efter och under tiden i stället för att syssla med det egentliga upplysnings- och informationsarbetet. Det går säkert att göra mycket, men man skall inte göra det på det här sättet. Framför allt skall man inte göra det i medvetande om – och nu skall jag rätta vad

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

jag sade tidigare – att inte ett enigt utrikesutskott men en klar majoritet i utrikesutskottet ansåg att promillemålet skulle uppfyllas snarast möjligt. Moderaterna reserverade sig ju.

Majoritetens klart uttalade uppfattning strider mot neddragningen. Det är väl ett demokratiskt skäl till att inte göra på detta sätt. Jag tror att det går att rätta till det hela under allmänna motionstiden. Många partier torde önska detta. Det kanske ordnar sig. Men det är inte snyggt.

Anf. 53 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Även jag tycker att det är bra att man gör en översyn av hur dessa pengar fördelas. Jag motionerade om detta för ett år sedan, men motionen avstyrktes av utrikesutskottet. Det är bra att regeringen verkligen ser över hur pengarna fördelas, hur fördelningen skall vara mellan projektbidrag och grundbidrag och efter vilka kriterier bidragen fördelas. Det är ett bra initiativ som har tagits.

Utrikesministern förklarade att man skall återkomma till riksdagen och diskutera vilka slutsatser som man har kommit till. Det är naturligtvis helt i sin ordning att vi såsom parlamentariker får tillfälle att diskutera frågan.

Man skulle före jul ha fattat beslut om grundbidragen för nästa budgetår. Att så inte skedde ställer nu till stora svårigheter för organisationerna, eftersom grundbidragen utgör den ekonomiska basen för många organisationer. Det är viktigt att organisationerna får veta hur det blir med grundbidragen. Hinner man verkligen göra denna översyn och föra en ordentlig diskussion om principerna, innan man fattar beslut för nästa budgetår? Det är angeläget att fredsorganisationerna snart får besked om fördelningen av grundbidragen. Översynen får inte jäktas fram. Vi måste verkligen föra en debatt om den, men redan nu borde beslut fattas om grundbidragen.

Anf. 54 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! I budgeten skrev utrikesministern nyligen att FN skulle förbli en hörnsten i svensk utrikespolitik. I sitt interpellationssvar sade utrikesministern att FN skall förbli en hörnpelare i vår utrikespolitik. Jag vill säga till utrikesministern att om man använder en hörnsten såsom hörnpelare blir det ganska lågt i tak. Till interpellanterna vill jag säga att det blir väldigt lågt i tak också om man ställer mycket starka krav på ortodoxi, när man rekryterar och anställer människor till regeringskansliet.

Jag är litet illa berörd av det stänk av McCarthyism som jag tycker finns i interpellationerna. Man kritiserar regeringen för dess rekrytering av anställda till regeringskansliet. Jag kommer inte ihåg att vi tidigare har fört en sådan debatt. Ändå vet jag – och det vet alla – att det i regeringskansliet finns människor som representerar många olika uppfattningar. Jag tycker personligen att det är en styrka i Sverige att vi kan ha alla möjliga olika uppfattningar företrädade i regeringskansliet. Vi gör varken den nuvarande eller den tidigare regeringen ansvarig för att tjänstemännen i regeringskansliet har den ena eller andra uppfattningen. Det vore en olycklig utveckling om vi började ställa starka krav på konsensus och ortodoxi hos tjänstemännen i regeringskansliet. Jag vill mycket gärna be interpellanterna att närmare tänka igenom konsekvenserna av det krav som ni här ställer. Jag tror att vi

bör slå vakt om de principer som hittills har tillämpats när det gäller rekrytering av tjänstemän till regeringskansliet.

Sedan är det en helt annan sak att det har stort intresse att höra den debatt som vi här hörde hälften av mellan Maj Britt Theorin och Ingemar Dörfer. Jag hoppas att vi vid något lämpligt tillfälle får höra den debatten direkt och med två parter inblandade. Det gör säkert debatten mer levande.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

Anf. 55 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Naturligtvis bör debatten föras mellan Maj Britt Theorin och Ingemar Dörfer. Visst förstår jag att Maj Britt Theorin ogillar Ingemar Dörfers åsikter. Han har ju varit en av hennes främsta kritiker, och dess värre är det t.o.m. så, att det är hans analys och hans synpunkter som snarast har bekräftats av händelseutvecklingen och den värld som vi nu lever i. Jag ser, som jag sade tidigare, återigen fram emot den sakdiskussion som vi skall ha på detta viktiga fält.

Jag hoppas att den expertrapport som kommer att läggas fram på fredag blir ett bra underlag för en sådan sakdiskussion. Det kan ju hända att det t.o.m. kan finnas ett och annat i den som kan väcka viss förargelse – men desto bättre. Låt oss diskutera, och låt oss debattera.

Sedan vill jag bara något lugna Gudrun Schyman och Ingela Mårtensson med att grundbidragen inte är föremål för nedskärningar, och ingen pågående verksamhet kommer att på något sätt hotas eller beröras. Ni kanske inte gillar det som jag just nu säger, men det är nog snarast tyvärr på det sättet att de som har haft att handlägga en del av dessa ansökningar ibland t.o.m. har tyckt att det har varit svårt att alltid kunna finna riktigt bra projekt, riktigt bra ansökningar, för de ramar som har funnits tillgängliga. Men detta är en sak som jag hoppas att vi också kommer att kunna titta på och diskutera.

Anf. 56 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Det var intressant att Daniel Tarschys gav sig in i debatten. De tankar som han försöker pådyvla mig om McCarthyism är mig fullständigt främmande. Det är mig fullständigt främmande att föreskriva utrikesministern vilka rådgivare hon skall välja. Det har hon rätt att göra. Men det är min absolut opåtagna rätt, när utrikesministern har deklarerat att samme rådgivare skall utreda den svenska säkerhets- och nedrustningspolitiken, att på allvar ifrågasätta det goda omdömet både hos denna person och hos utrikesministern.

Det som Ingemar Dörfer representerar är inte alls hans analys och synpunkter som ligger närmare verkligheten, tvärtom. Bevara oss väl om vi hade följt hans analys och synpunkter från 70-talet och framåt, som hela tiden gick ut på att det var kärnvapen, avskräckning, militär styrka och upprustning som skulle skapa freden. Det är precis tvärtom. Utan alla dessa maktspråk skulle det vara mindre risk för krig och mer förtroende och samarbete. Det är ju när vi har övergivit maktspråket och när vi har börjat lämna det kalla krigets resonemang som vi har kunna uppnå samförstånd och samarbete.

För den som vill sätta sig in i frågorna litet grand kan det vara värt att läsa

Gemensam säkerhet och se vad den innebar. Gemensam säkerhet, som då inte togs särskilt väl emot i avskräckningsteoretikernas högborg, är nu allmängods. Man vet att den tillämpas. Det är t.o.m. så, att stats- och regeringscheferna i NATO-kommunikén har ställt sig bakom gemensamma säkerhetstankar. Vi vet att det är genom samarbete och samförstånd som man kan uppnå fred och inte genom avskräckning, militär styrka eller kärnvapen.

Ingemar Dörfer får gärna ha sina uppfattningar, och jag skall gärna föra dessa diskussioner med honom igen. Men det är när Ingemar Dörfer skall påverka den svenska utrikespolitiken och vara den som viskar i utrikesministerns öra som det blir allvarligt.

Det borde faktiskt, enligt min uppfattning, vara allvarligt för folkpartiet, centerpartiet och kds om detta sker. Jag vet inte, men jag har ställt frågan på vilket sätt dessa partier kan vara med och påverka regeringens utformning av freds- och nedrustningspolitiken. Jag har ännu inte fått svar på denna fråga. Jag antar att dessa partier då kommer att vara nöjda med att bli transportkompani till en moderat politik. Det tycker jag är förfärande.

Det har rått en mycket bred samstämmighet och enighet om freds- och nedrustningspolitiken i Sveriges riksdag tack vare att den har förankrats brett parlamentariskt och diskuterats, vilket har gett möjlighet till inflytande från oppositionen i nedrustningsdelegationen. Det som vi nu har fått veta är att det sannolikt inte kommer att ske i fortsättningen, utan att man från regeringens sida skall tala om för oss vilken politik den skall föra. Sedan skall vi i riksdagen få lov att diskutera den.

Jag skall sedermera återkomma till anslagen, men låt mig redan nu säga att socialdemokratin självfallet står fast vid den uppgörelse som man i bred enighet i Sveriges riksdag har träffat om att promillemålet snarast skall uppnås. Socialdemokratin kan naturligtvis inte acceptera regeringens neddragning av anslaget till fredsrelserna.

Anf. 57 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag skall säga till Margaretha af Ugglas att det var lugnande att höra att just grundbidragen inte är föremål för översyn. Det tycker jag är bra. Jag tror att det kommer att lugna många av dem som är beroende av dem och som i dag känner sig mycket oroade.

Också utfästelsen om att inga pågående verksamheter hotas – vad det nu innebär, det vet inte jag – kan ju inte innebära så stora ingrepp i sådant som pågår i dag.

Jag tycker att det nog kan vara befogat att göra denna översyn, och jag hoppas att den kommer att resultera i konstruktiva åtgärder som vi får möjlighet att diskutera här.

Jag skulle åter vilja skicka med följande uppmaning till utrikesministern och departementet: Gör gärna en översyn också över upprustningspolitiken och ha då målsättningen att dra ned litet där och satsa mer på fredsarbetet, på arbetet med att söka konfliktlösningssmodeller och på det folkrörelseförankrade arbetet för fred och nedrustning som pågår både i Sverige och internationellt. Inte minst med hänsyn till det statsfinansiella läget tror jag att det vore mycket bra.

Anf. 58 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill mycket kort säga följade till Gudrun Schyman. Denna utvärdering och översyn som är framåtsyftande och vars förslag jag hoppas att vi får möjlighet att diskutera kommer naturligtvis att avse hela anslaget. Jag talade om den situation som vi nu befinner oss i, att det inte finns någon anledning till oro hos anslagssökande organisationer.

Till Maj Britt Theorin vill jag säga att det som har skapat det helt nya läget när det gäller nedrustnings- och säkerhetspolitiken ju är kommunismens fall. Och till kommunismens fall har västmakternas bestämda uppträdande i besvärliga skeden bidragit.

Den fråga som jag skulle vilja ställa till Maj Britt Theorin är om hon förmår att lämna det kalla krigets värld och blicka framåt och komma med nya intressanta förslag och initiativ. Det tycker jag skall bli intressant att se.

Tredje vice talmannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Meddelande om svar på interpellation 1991/92:56

Anf. 59 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela att interpellation 56 av Hans Göran Franck till statsrådet Alf Svensson om mänskliga rättigheter m.m. i Baltikum inte kommer att besvaras inom föreskriven tid på grund av att Hans Göran Franck inte har möjlighet att ta emot svaret. Interpellationen kommer att besvaras den 22 januari 1992.

7 § Meddelande om svar på interpellation 1991/92:61

Anf. 60 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela att statsrådet Alf Svensson på grund av utrikes resa inte har möjlighet att besvara Margareta Winbergs interpellation 61 om Moçambique inom föreskriven tid. Interpellationen kommer att besvaras den 22 januari 1992.

8 § Svar på interpellation 1991/92:68 om den illegala handeln i Malmö

Anf. 61 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att stoppa den illegala handeln i Malmö.

I frågan beskriver Sten Andersson att försäljning av sprit sker till minderåriga. Saluförande av färska livsmedel sker i stor omfattning och under ohygieniska förhållanden. Saluförandet av kläder och prydnadsvaror har fått en

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

omfattning som leder till att den utgör ett direkt hot mot etablerade företag.

Jag kan hålla med Sten Andersson om att den illegala handeln i främst Malmö- och Stockholmstrakten är oroväckande. Emellertid har vi redan i dag olika bestämmelser som tar sikte på bl.a. det problem som Sten Andersson har tagit upp. Sålunda finns det i lagen (1977:293) om handel med drycker straffbestämmelser för olovlig försäljning av alkoholdrycker. Den som gör sig skyldig till ett sådant brott kan dömas till fängelse i två år. Om försäljningen har utgjort ett led i en verksamhet som bedrivs yrkesmässigt eller i större omfattning kan fängelse i högst fyra år följa på brottet. Vidare kan enligt livsmedelslagen (1971:511) fängelse i högst två år ådömas den som säljer livsmedel och då bl.a. i större omfattning eller annars på ett allvarligt sätt uppsåtligen åsidosätter förpliktelser av betydelse från hälsosynpunkt. Såväl lagen om handel med drycker som livsmedelslagen innehåller också möjlighet till förverkanden.

Som Sten Andersson känner till, krävs det tillstånd enligt allmänna ordningsstadgan (1956:617) för att ta allmän plats i anspråk för t.ex. försäljning. Den som bryter mot tillståndskravet kan bötfällas. Inom departementet pågår ett arbete med förslag till en ordningslag som avses ersätta bl.a. allmänna ordningsstadgan. I det sammanhanget kommer jag att överväga om den nya lagen bör innehålla regler som gör det möjligt att förverka bl.a. varor som bjuds ut till försäljning på allmän plats när tillstånd att ta platsen i anspråk saknas.

Att förhindra och beivra den typ av brottslighet som Sten Andersson avser i sin interpellation är emellertid resurskrävande.

Sten Andersson vet att det på flera håll i Sverige är ont om poliser. Detta gäller även Malmö. I den hårda prioritering av angelägna arbetsuppgifter som polisen tvingats göra, har åtgärder mot denna verksamhet tidvis fått stå tillbaka.

Det är regeringens uppfattning att polisbristen snabbt måste rättas till. Redan under hösten har vi föreslagit en utökad antagning till polishögskolan med 100 polisaspiranter under innevarande budgetår. Detsamma har vi som bekant föreslagit i den nyligen lagda budgetpropositionen. I takt med att fler poliser utbildas och vissa andra åtgärder vidtas, ökar polisens möjligheter att komma till rätta med problem av detta slag.

Jag vill dock i det här sammanhanget understryka att det är den lokala och regionala polisledningen som beslutar om *hur* resurserna skall användas för att man skall nå de uppsatta målen.

Anf. 62 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. När vi hade en debatt i den här frågan för tre år sedan, raljerade jag litet grand över den som då var interpellant, för jag tyckte att hon överdrev problemet och att det inte var så mycket att orda om. Men jag erkänner nu öppet att jag hade fel vid det tillfället. Det som då var en blygsam början blev sedan inkörsporten till en mer eller mindre omfattande industri, som det är i dag.

Numera handlar det ibland om upp till 20 fullastade bussar, vars resenärer koncentrerar sin försäljning till ett ställe i Malmö. Verksamheten har nu så-

dan omfattning att den utgör ett direkt hot mot småföretagare som skall försöka verka och fungera enligt gällande regler och lagar men som inte har en chans att konkurrera när det gäller kläder och allt annat som säljs från polackbussarna.

Statsrådet säger, kanske litet ironiskt, "som Sten Andersson känner till" vad gäller ordningsstadgan. Det gör jag mycket väl, men jag misstänker att många andra i Malmö inte känner till den. Jag är förvisso ingen moralist, herr talman, men när man medvetet säljer alkohol till minderåriga – till 10-, 11-, 12-, 13- och 14-åringar – tycker jag att det är dags för någon form av reaktion.

Statsrådet säger att det finns en lag som talar om mellan två och fyra års fängelse, men då handlar det om langning, och så omfattande är inte verksamheten att man skulle kunna mäta ut sådana straffsatser i det här fallet.

Samtidigt kan jag inte undgå att förvånas över Sverige och svensk politik. Vi har under de senaste månaderna haft en intensiv debatt om den s.k. Dör-rödsbonden, som vill sälja opastöriserad mjölk. Det väckte både den ena och den andra myndigheten. Men polsk korv och polsk ost som, om man skall skoja, själv går från Trelleborg till Malmö, görs det mindre insatser för att avstyra försäljningen av.

Än allvarligare är att i en av gårdagens tidningar varnar tullen i Trelleborg för något som kallas för polackpiller eller lyckopiller. Det är piller som säljs av polacker och som distribueras runt om i skolor i Malmö, Trelleborg och Lund. Tullaren som blev intervjuad såg mycket allvarligt på det problemet. Ett sådant piller tillsammans med ett glas starköl kan åstadkomma kraftigt negativa effekter.

Vi vet om att Polen är en av världens största amfetaminproducenter. Nu tror jag inte att amfetamin kommer via bussarna, men pillren som tullen talar om kommer säkert till stor del med bussarna, och jag anser att detta är så allvarligt att vi måste försöka få bort den hanteringen.

En lösning hade kanske varit att kriminalisera dem som köper, för är det ingen marknad finns det inga säljare. Jag är förvånad ibland över människor som pratar om solidaritet i alla konstiga sammanhang men som sedan kan gå och handla alkohol, ost och kläder hos polackerna.

Det har också diskuterats om man inte borde legalisera den här handeln. Jag tycker att om man gör det, så är det att ta ett steg tillbaka. Det kan inte vara rätt att några opåtalat skall få lov att bryta mot lagen och andra förmodas följa den fullt ut.

Tyvärr tycker jag att statsrådet i sitt svar har glömt den kanske viktigaste åtgärden som man kan vidta för att få stopp på den här verksamheten, nämligen vad tullen kan göra. När tullen har slagit till och "dammsugit" bussarna har det lett till att antalet bussar från Polen till Malmö periodvis har minskat.

Jag är väl medveten om att polisens resurser är begränsade, och då är det bättre att koncentrera resurserna kring tullen, där man har bussarna samlade, i stället för att, som man har gjort, sätta in ett stort antal poliser för att göra ingripanden vid det s.k. Warszawatorget i Malmö.

Jag hoppas ändå att statsrådet tar den här frågan på allvar. Dels är den illegala handeln ett stort problem för småföretagare, dels kan man inte negli-

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Svar på interpellationer

gera att de här färska polska livsmedlen kan förorsaka problem som vi kan få svårt att hantera.

Anf. 63 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Precis som Sten Andersson anser jag att den illegala handeln är ett stort problem. Det tror jag att alla som har kommit i beröring med den är medvetna om. Det stora problemet, som jag ser det, är kvaliteten på de livsmedel som säljs, det är försäljningen av alkohol, främst till minderåriga, och det är detta som vi på senare tid har blivit mera uppmärksammade på, nämligen de piller som förs in.

Eftersom Sten Andersson ställde frågan till mig, har jag hållit mig till de områden som ligger under mitt departement. Men jag är medveten om och mycket tillfredställd med, som vi alla bör vara, den aktivitet som tullen har visat och de rätt omfattande ingripanden som har gjorts. Jag tror också att vi kan vara överens om att man samordnar de olika resurserna, då har vi också betydligt större möjligheter att komma åt problemet.

Jag pekade på en möjlig väg att gå, och det är utökade möjligheter att förverka egendomen. De ekonomiska effekter som detta får för de inblandade kan säkert innebära att man till stor del hindrar den här typen av verksamhet.

Anf. 64 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! På grund av de begränsade taletiderna räckte inte tiden till i mitt förra inlägg. Vi kanske skall ha begränsningar för allas trevnad.

Statsrådet sade i sitt svar att polisen själv skall få avgöra hur resurserna skall fördelas och vilka prioriteringar som skall göras. Det kan jag väl hålla med om. Men som lekman blir man ibland litet förvånad. Jag tror inte att det har undgått statsrådet att det i hennes egen hemkommun av och till förekommer en debatt i tidningarna om att polisen jagar cyklist. På den enkelriktade körbanan på motorvägen mellan Malmö och Ängelholm förekommer intensiva hastighetskontroller. Det kan vara viktigt. Men jag tror att Svensson på gatan i Malmö och Trelleborg ibland kan ha svårt att förstå den prioriteringen.

Statsrådet nämnde också mitt beröm till tullen angående att man hade löst problemen på ett bättre sätt än tidigare. Men varför skedde inte det tidigare? Vi vet att det under åren har förekommit kontakter på t.o.m. utrikesministernivå. Men trots det har trafiken ändå intensifierats. Jag har pratat med folk som, tror jag, kan dessa frågor. De säger att om tullen och passpolisen lades samman skulle det bli en bättre fungerande organisation.

Herr talman! Det är alltid trevligt att diskutera med statsrådet Hellsvik. Som regel – undantagen finns – har vi samma uppfattning. Det har vi även i denna fråga. Framför allt med tanke på de senaste dagarnas rapporter om en ökad distribution av s.k. lyckopiller, hoppas jag att hon kommer att vara observant på detta problem.

Jag tycker att vi skall ha ett utbyte med Polen. Vi skall inte generalisera och kalla alla polacker för olika saker. Men vi borde tala om för dem att den här typen av verksamhet inte är önskvärd i Sverige. Därför bör polska myndigheter sätta in de resurser de har till förfogande för att informera om

att vi i Sverige ser mycket negativt på den nu bedrivna verksamheten i Malmö.

Prot. 1991/92:52
15 januari 1992

Anf. 65 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Utöver vad jag nämnde tidigare, bör jag informera Sten Andersson i Malmö om att rikspolisstyrelsen har aktualiserat ett utökat samarbete mellan tull och polis.

Dessutom bör jag nämna att den utökning av utbildningen vid polishögskolan som nu genomförs, innebär att vi beräknar att polisbristen skall vara avhjälppt 1995. Det är där de stora problemen finns som tvingar fram mycket besvärliga prioriteringar.

Anf. 66 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Jag hoppas att jag har lyckats åstadkomma att statsrådet förstår att det är bättre att stämma i bäcken än i ån, dvs. i det här fallet vid våra gränser.

Om tullen får ett rykte om att vara effektiv, så att människor inte försöker föra in mer än sin lagenliga ranson, skulle den här verksamheten inte längre vara lönsam.

Jag vill understryka att alla polacker är välkomna till Sverige. Men de skall inte agera på ett sätt som hitintills, tyvärr, alltför många polacker har gjort. Det innebär att Polen i södra Sverige får ett dåligt rykte som landet absolut inte är förtjänt av.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 14 januari

1991/92:84 av Harald Bergström (kds) till statsrådet Beatrice Ask om interkommunal ersättning:

I regeringsförklaringen sägs att "de offentliga bidragen skall i princip följa eleven".

I kommuner som saknar eller endast har enstaka linjer med gymnasial utbildning måste eleverna söka till någon annan kommun med utbyggt gymnasium. För sådan utbildning betalar elevens hemkommun s.k. interkommunal ersättning.

När skolpengen skall följa eleven och denne har rätt att fritt välja skola kan det innebära stora påfrestningar för ekonomin i elevens hemkommun. Så är det i min hemkommun där vi kan anordna gymnasial utbildning till avsevärt lägre kostnad än vad vår grannkommun begär för motsvarande. Det bör sägas att den interkommunala ersättningen under de senaste tre

Svar på interpellationer

åren i stort sett tredubblats till just denna vår grannkommun för ungefär samma antal gymnasieelever.

Vad har kommunen för val? Kan den neka en elev att gå i grannkommunens skola om motsvarande utbildning kan ordnas i hemkommunen?

Finns planer på att fastställa den interkommunala ersättningens storlek centralt?

Eftersom det finns fler kommuner i samma situation torde det vara av intresse att höra statsrådets uppfattning om hur regeringsförklaringens "i princip följa eleven" skall tolkas mot denna bakgrund.

10 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 14 januari

1991/92:300 av *Georg Andersson* (s) till kommunikationsministern om vägunderhållet:

I en publikation – Nyheter från departementen – utgiven den 10 januari 1992 står att läsa:

"Vägunderhållet, som varit eftersatt de senaste åren, förbättras nu. Anslaget till drift och underhåll höjs".

Av kommunikationsdepartementets bilaga till budgetpropositionen framgår emellertid att vägverket inte ens får tackning för inflationen sedan hänsyn tagits till att reparationer av Södertäljebron skall belasta detta anslag.

I realiteten minskar således anslaget för drift och underhåll.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Planerar regeringen några andra åtgärder för att nu öka insatserna för vägunderhåll?

1991/92:301 av *Harald Bergström* (kds) till finansministern om dataregistersäkerheten:

Enligt uppgifter som cirkulerat den senaste tiden har befolkningsregistret SPAR kommit i orätta händer utomlands.

För SPAR är tydligen skadan redan skedd, men hur vill finansministern agera för att skydda andra register, t.ex. FAS 90, för motsvarande olycka? Ytterst är det ju såväl enskilda medborgare som juridiska personer som drabbas.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 2 § anf. 22 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 60 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Onsdagen den 15 januari

1 § Svar på interpellation 1991/92:50 om åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism.	1
Statsminister Carl Bildt (m)	
Pierre Schori (s)	
Hans Göran Franck (s)	
Berith Eriksson (v)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Johan Brohult (nyd)	
John Bouvin (nyd)	
2 § Svar på interpellation 1991/92:52 om benämningen på utrikes- och säkerhetspolitiken	18
Statsminister Carl Bildt (m)	
Gudrun Schyman (v)	
Pierre Schori (s)	
3 § Svar på interpellation 1991/92:55 om sockerbruket på Gotland .	32
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Ulla Pettersson (s)	
Annika Åhnberg (v)	
Gunhild Bolander (c)	
4 § Svar på interpellation 1991/92:54 om Nordirland och de mänskliga rättigheterna	40
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Ingela Mårtensson (fp)	
5 § Svar på interpellationerna 1991/92:72 och 73 om freds- och nedrustningspolitiken	44
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Maj Britt Theorin (s)	
Pierre Schori (s)	
Gudrun Schyman (v)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Daniel Tarschys (fp)	
6 § Meddelande om svar på interpellation 1991/92:56.	57
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
7 § Meddelande om svar på interpellation 1991/92:61.	57
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
8 § Svar på interpellation 1991/92:68 om den illegala handeln i Malmö .	57
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
9 § Anmälan om interpellation 1991/92:84 av Harald Bergström (kds) om interkommunal ersättning	61

10 § Anmälan om frågor

1991/92:300 av Georg Andersson (s) om vägunderhållet

62

1991/92:301 av Harald Bergström (kds) om dataregistersäker-
heten

62

Prot. 1991/92:52

15 januari 1992
